

Kandidatuppsats

Ekonomiskt våld

- *En kvalitativ intervjustudie utifrån socialtjänstens arbete med ekonomiskt våldsutsatta kvinnor.*

Författare: Clara Andersson & Amerisa Lukac
Handledare: Anders Lundberg
Examinator: Torbjörn Forkby
Termin: HT18
Ämne: Socialt arbete

Abstract

Economic violence is a relatively unexplored subject even though it is often a part of occurring intimate partner violence. Therefore it is of concern to acknowledge how the Swedish social services' take part in this form of violence in their work. By law the Swedish social services' are the responsible authorities for victims of intimate partner violence to seek help and support. Although according to previous research on the subject, women feel like receiving help from the social services is not always an option for them. Women often feel powerless in meetings with a person of authority. This study aims to gain knowledge of the support given by the social services to women who are survivors of domestic abuse and further focus on economic abuse. There is also an understanding that non profit organizations (NGO's) are a big contributor to helping survivors of domestic violence even though the law states the responsibility lays on a government body. Responsibility for the victims will therefore be another focus for further understanding of why NGO's have taken on a helping role in society. A result from qualitative interviews on the subjects, with social workers from seven different municipalities, shows that there is a great variation between how social workers take on this kind of issue. The knowledge and experiences with handling cases of economic abuse vary between the different municipalities. Often the size of a municipality and lack of resources is a significant factor to what kind of help the municipality can offer. Working with and helping women who are survivors of economic abuse is complex. The social services and women shelters both work to help and try to find solutions for the problem.

Keywords: Domestic violence, Intimate partner violence, Economic abuse, Social services', Womens shelter, Domestic violence shelter, domestic violence organizations

Nyckelord: Våld i nära relation, Ekonomiskt våld, Socialtjänst, Kvinnojour

Förord

Vi vill ägna ett stort tack till de intervjupersoner som ställt upp och medverkat i vår uppsats och för att de avsatt en stund av sin dyrbara tid till detta.

Vi vill även tacka vår handledare och andra lärare på institutionen som delat med sig av sin kunskap kring ämnet.

Främst vill vi rikta ett stort tack till varandra för att vi stöttat varandra i denna process.

Tack,

Clara Andersson och Amerisa Lukac

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Problemformulering	1
1.2. Syfte och frågeställning	2
1.3. Bakgrund	2
1.3.1. "Att ta ansvar för sina insatser; Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor"	3
1.3.2. Utveckling av socialtjänstens arbete med våld i nära relation	4
2. Tidigare forskning	4
2.1. Det ekonomiska våldet	4
2.2. Socialtjänstens arbete med ekonomiskt våld	5
2.3. Socialtjänstens bemötande och stöd till våldsutsatta kvinnor	7
2.4. Kvinnojourer, ett komplement till socialtjänsten	8
3. Teori	8
3.1. Socialkonstruktivism	9
3.1.2. Genussystem	9
3.2. Gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme	10
3.3. Feministisk praktikteori	11
4. Metod	13
4.1. Datainsamlingsmetod	13
4.2. Kvalitativ innehållsanalys	14
4.3. Urvalsprocess	14
4.4. Studiens tillförlitlighet	15
4.5. Presentation av intervjupersoner	16
4.6. Arbetsfördelning	17
4.7. Etiska överväganden	17
5. Resultat och analys	18
5.1. Socialtjänstens arbete	18
5.1.1. Ekonomiskt våld	19
5.1.2. Handlingsutrymme	21
5.1.3. Våld i nära relation-team	23
5.1.4. "Den medvetna socialsekreteraren"	25
5.2 Kvinnors utsatthet	27
5.2.1. Skuld och skam	27
5.2.2. Självständighet	28
5.2.3. Rädslan för socialtjänsten	29
5.3. Ansvar	31
5.3.1. Hjälpinsatser	31

5.3.2. Olika från kommun till kommun	32
5.3.3. Kvinnojouren; stor ideell verksamhet	33
6. Diskussion	35
6.1. Resultatdiskussion	35
6.2. Teoridiskussion	37
6.3. Metoddiskussion	38
6.4. Förslag på vidare forskning	39
7. Referenser	40
Bilaga A – Informationsbrev och samtyckesblankett	43
Bilaga B - Intervjuguide kvinnojouren	44
Bilaga C - Intervjuguide socialtjänsten	45

1. Inledning

1.1. Problemformulering

Socialstyrelsen (2014) definierar våld i nära relation som ”ett mönster av handlingar som kan vara allt från subtila handlingar till grova brott. Våld i nära relationer är ett socialt problem som blivit mer uppmärksammat på senare tid. Ämnet har fått större utrymme i media och ingår numera som ämne i relevanta människobehandlande utbildningar enligt en rapport från Universitetskanslersämbetet vid namn ”*Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning*” (UKÄ, 2015). En rapport från Socialstyrelsen (2018) visar även att de flesta kommuner idag, hela 93 procent, genomför fortbildningar inom våld i nära relation till handläggare som utreder våldsutsatta vuxna. Nationellt centrum för kvinnofrid (2018) beskriver att våld i nära relationer kännetecknas av att den utsatta har en nära relation till förövaren. Våldet sker vanligtvis gömt och i hemmet vilket ökar risken för att våldet pågår under en längre tid då det är svårt att upptäcka utåt sett. Begreppet innefattar alla former av våld inom nära relationer, men fokus ligger främst på mäns våld mot kvinnor. Ytterligare finns det andra typer av våld som exempelvis fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt och ekonomiskt (NCK 2018). Eftersom det är den vanligaste våldsformen är det mäns våld mot kvinnor som vi valt att utgå ifrån. Inriktningen för föreliggande studie är specifikt det ekonomiska våld män utför mot kvinnor.

I ett utdrag som tillhör den jämställdhetspolitiska skrivelsen ”*Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*” (2016/17:10) presenterar regeringen en nationell strategi för ett mer målinriktat och samordnat arbete mot mäns våld mot kvinnor. De beskriver hur ideell och offentlig verksamhet mot mäns våld mot kvinnor har vuxit fram under många år, men att våldet trots detta fortfarande är omfattande och kostsamt både för samhället men framför allt för den utsatta kvinnan. Enligt denna skrivelse vill regeringen lägga fokus på förebyggande insatser och orsaker till våld istället för att hantera våldets direkta konsekvenser. De beskriver hur alla samhällssektorer som kommer i kontakt med våldet måste bli bättre på att upptäcka det. Det måste även finnas större kunskap kring fungerade arbetssätt och vilka effekter de olika insatserna har på våldets utbredning. Regeringen (2016/17:10) menar att arbetet mot våld ska vara samordnat mellan berörda aktörer och därigenom påskynda utvecklingen av verkningsfulla förebyggande insatser. Enligt kapitel 5 11 § i socialtjänstlagen hör det till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsätts

för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

I tidigare forskning synliggörs socialtjänstens komplexa arbete med våldsutsatta kvinnor, däremot är forskning inriktad på ekonomiskt våld begränsat. Forskning visar även att utsatta kvinnor inte får den hjälp de känner att de skulle behöva hos socialtjänsten när de varit utsatta för ekonomiskt våld. På grund av detta behövs ideella organisationer som kvinnojourer för att täcka upp för socialtjänsten när det gäller denna utsatta gruppen kvinnor. Svensson (2007) belyser hur ideella organisationer blivit allt större aktörer i samhället och dessa har bildats för att hjälpa brottsoffer. Grunden till att sådana hjälporganisationer har bildats är att det finns ett missnöje över hur staten arbetar och vilken hjälp som erbjuds offren. Det har funnits och finns ett behov av sådana organisationer i samhället och de är numera en del av, och arbetar parallellt med välfärden. Kvinnojourer är en del av dessa organisationer. De gör en stor del av arbetet som socialtjänsten borde ha ansvaret över enligt kapitel 5 11 § i Socialtjänstlagen. Studien ämnar att belysa socialtjänstens arbete med ekonomiskt våld då ämnet är relativt outforskat. I studien undersöks även vilka samhällsorgan som i praktiken tar ansvar för våldsutsatta kvinnor som berörs av denna problematik.

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att genom kvalitativa intervjuer med yrkesverksamma på kvinnojour och socialtjänst belysa och försöka förstå socialtjänstens arbete, samt undersöka vem som tar ansvar för kvinnor som är eller har blivit utsatta för ekonomiskt våld.

- Hur ser socialtjänstens arbete med kvinnor som är/har varit utsatta för ekonomiskt våld ut?
- Vem tar i praktiken ansvar för kvinnor som är eller har blivit utsatta för ekonomiskt våld, enligt respondenterna?

1.3. Bakgrund

Isdal (2001) benämner inte ekonomiskt våld som ett eget begrepp men förklarar det däremot i ett avsnitt som berör kontroll. Författaren beskriver kontroll av ekonomi och information som väsentligt vid makt och dominans. Detta sker när exempelvis mannen bestämmer och är den

som har överblick över ekonomin. I vissa fall ger mannen kvinnan så kallade “hushållspengar” varje månad och en sådan relation innehåller mycket kontroll. Denna kontroll skapar ett förhållande som bygger på dominans och underordnande. Den dominerande granskar kritiskt och ställer krav gentemot den underordnades beteende och är ofta känslig för protester. Kontroll kan bli en omfattande livskamp som handlar om att bevaka en annan människa. Ekonomiskt våld kan även innefatta att förövaren försöker kontrollera offret så att hon inte kan gå till sitt arbete. Det här beskrivs som isolering, alltså en begränsning av en annan människas livsrum. Isolering ger den som utövar våldet en upplevelse av kontroll (ibid.). Franzén (2010) beskriver att social kompetens samt pengar spelar stor roll i kontrollerande förhållande. Dessa maktmedel och maktresurser används av våldsutövarna för att kunna styra och få sin vilja igenom. Beroende på vilken relation man har till ting och vilket värde man ger det blir maktaspekten mer eller mindre märkbar. I dessa relationer är det pengarna som har en central position och används som medel för att ha ett maktövertag, det vill säga att någon “äger” makten.

1.3.1. “Att ta ansvar för sina insatser; Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor”
Enligt en rapport från Regeringen borde socialtjänstens medvetenhet och användningen av metoder för att uppmärksamma våld i hemmet utvecklas och utarbetas. Exempel på vad som behövs utvecklas är stödjande samtal, hjälp med praktiska frågor, kontakt med andra myndigheter och skyddade boenden för den utsatta kvinnan. Ekonomiskt bistånd är den vanligaste insatsen som socialtjänsten erbjuder våldsutsatta kvinnor. Kvinnor som befinner sig i en situation där de lämnat en våldsam partner är ofta i behov av ekonomiskt stöd eftersom det i de flesta fall är ett hastigt beslut att lämna förövaren. Även kvinnor som har en inkomst kan behöva hjälp i form av försörjningsstöd i akuta situationer och ibland under en längre period. Frivilligorganisationer påpekar att socialtjänsten är för hårt bundna till de ramlagar de utgår från i sin bedömning gällande ekonomiskt bistånd och menar att de borde vara mer flexibla och göra individuella bedömningar från fall till fall. Kvinnan befinner sig redan i en svår utsatt situation och strikta bedömningar från socialtjänsten kan försvåra situationen. Många kommuner uppger att de har möjligheten att erbjuda skyddat boende för våldsutsatta kvinnor, däremot visar utredningen att det finns begränsningar relaterade till detta. Utredningen visar på att kommunerna har brist på jourlägenheter och i större uträkning tar hjälp av privata eller frivilligorganisationer såsom kvinnojourer (SOU. 2006:65)

1.3.2. Utveckling av socialtjänstens arbete med våld i nära relation

Under de senaste decennierna har Sveriges socialtjänst förändrats från integrerade arbetsgrupper till nästan uteslutande specialiserade avdelningar (Ekström 2016). Dessa avdelningar ser olika ut från kommun till kommun och detta skapar olika förutsättningar för arbetet. Exempelvis om trycket inte är lika högt i någon kommun så finns inget utrymme för att skapa team eller heltidsanställda som arbetar med våld i nära relation. Erfarenheten hos socialsekreterare ser även olika ut. En del börjar arbeta direkt med våld medan andra har tidigare arbetslivserfarenhet av andra enheter med sig in i rollen. Specialistteam såsom våld i nära relation-team är bra på det sättet att kvinnan slipper ha så många kontakter. Det finns exempel på detta i studien när samarbetet mellan enheterna funkar och det finns ett integrerat arbetssätt mellan dem. Ekström anser även att kompetensen och att tiden finns är viktigt för att uppnå en sådan verksamhet. Vikten av utbildning och utomstående bevakning nämns flera gånger i artikeln som nycklar för ett fungerande arbetssätt och för att kunna utveckla expertis inom området. En nackdel med att det finns en enhet som arbetar med våld är att de andra enheterna släpper ifrån sig ansvaret när det dyker upp sådana fall då de ofta är känsliga och svåra. På många socialkontor erbjuds utbildningar inom våld i nära relation oavsett position. Det har visat sig vara ett bra och effektivt sätt men ett problem är den höga personalomsättningen som gör det svårt att behålla kunskapen på arbetsplatsen (ibid.).

2. Tidigare forskning

Nedan presenteras tidigare forskning av hur det ekonomiska våldet ter sig samt en beskrivning på vad kontroll har för inverkan på det ekonomiska våldet. Avsnittet beskriver socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor i sin helhet och sedan mer ingående på arbetet med kvinnor som utsätts eller har utsatts för ekonomiskt våld.

2.1. Det ekonomiska våldet

Det ekonomiska våldet ses ofta inte som en egen våldsform vilket medför att socialsekreterare inte alltid har lika stor kunskap kring just det ekonomiska våldet. Detta i sin tur leder till att kvinnor som blir utsatta för det många gånger inte får den hjälp de behöver. En kvinna som blir utsatt för ekonomiskt våld känner sig ofta oförmögen att lämna en våldsam partner eftersom hon befinner sig i en ekonomisk beroendeställning (Sanders, 2014). Enligt Tolman (2011) kan det ekonomiska våldet exempelvis handla om kostnader vid en separation, en flytt, kreditproblem, barnomsorgskostnader och hälsorelaterade kostnader. Tolman menar att det är

väldokumenterat i forskningslitteratur inom detta ämne att förövare beblandar sig i kvinnors sysselsättning genom att tvinga dem att stanna hemma från jobbet eller att inte sköta tiderna. Detta kan ske genom att sabotera för transporten dit, hota dem, förhindra tillräcklig sömn, gömma arbetskläder eller fysiskt begränsa dem från att ta sig till arbetet. Det kan också röra sig om att lova att ta hand om barnen och sen inte hålla detta så att kvinnan måste lämna sitt arbete. Det handlar inte bara om arbete utan även om att förhindra kvinnan från att kunna utvecklas genom att utbilda sig inom yrket eller att utbilda sig generellt (ibid.).

En del våldsutövare skapar sig redan från början tillgång till kvinnans ekonomiska resurser och andra framträder när de känner sig hotade av att kvinnan gör framsteg mot en bättre ekonomi och självständighet. Kvinnor blir sårbara för ekonomiskt våld både när deras resurser är låga och deras ekonomiska beroende är högt men också när de skaffar sig egna resurser och utvecklas. Att utveckla ekonomiska resurser kan sätta en del kvinnor i större risk för ekonomiskt våld då mannen ser detta som ett hot. Svaret kan dock inte vara att ignorera eller ta bort det engagemang som bygger upp jämställdhet och ekonomisk självständighet för kvinnor. Dock måste åtgärder vidtas för att öka säkerheten i våra insatser för dessa kvinnor (Sanders 2014).

Olufunmilayo (2008) menar att det ekonomiska våldet många gånger går att upptäcka och att det finns möjligheter till ett förebyggande arbete mot ekonomiskt våld. Det krävs ett långsiktigt engagemang och användning av flera strategier inom alla sektorer i samhället för att stoppa denna formen av våld. Det politiska engagemanget är avgörande för att komma åt problemet. De lagar som redan existerar som berör kvinnors utsatthet och specifikt deras ekonomiska situation bör tas i beaktning. Insatser som främjar kvinnors rättigheter, såsom att informera kvinnor om deras rättigheter, nå ut till våldsutövare och att förändra attityder i samhället som tillåter våldsbeteenden, är nödvändiga och brådskande. Olufunmilayo menar att när rättvisa mellan kvinnor och män främjas kommer ekonomiskt våld inte längre att vara ett mönster i samhället (ibid.).

2.2. Socialtjänstens arbete med ekonomiskt våld

Ulmestig och Panican (2015) har i deras studie undersökt kvinnors upplevelse av socialtjänstens handläggning efter att de brutit upp från en våldsam partner. De har riktat in sig på ekonomiskt bistånd då de flesta våldsutsatta kvinnorna är i behov av försörjningsstöd. De beskriver hur våldsutövaren ofta använt ekonomin för att kontrollera kvinnorna och många

av kvinnorna saknar både kunskap och tillgång till sina ekonomiska resurser. De beskriver problematiken i vilken handläggare klienten, kvinnan i detta fallet, får. Liknande fall kan bedömas på olika sätt beroende på kommunens och handläggarens tolkning av lagen. De tydliggör även att kvinnans handlingsförmåga kan påverka det slutgiltiga beslutet som tas. I denna studie har kvinnorna ofta skulder sedan tidigare förhållande och svårigheter att försörja sig (ibid.). Kvinnorna beskriver i intervjuerna hur deras skulder drabbar dem långt efter upprottet och att många av dem involveras i ekonomiska förbindelser som de inte varit med på. En kvinna beskriver hur hennes man tagit lån för att köpa bilar, elektronik och mobilabonnemang i hennes namn genom att förfalska hennes namnunderskrift. Problemet som uppstår i mötet med socialtjänsten och dessa utsatta kvinnor är att kvinnorna hamnade i ett underläge och många av dem beskriver att de känt sig kränkta på olika sätt av handläggaren. Kränkningarna yttrar sig ofta på liknande sätt som de tidigare upplevt med sin partner bland annat genom de kontrollerande frågorna kring ekonomin. Författarna menar att samma rättigheter kan behandlas på olika sätt beroende på kommunens och handläggarens tolkning av lagen och klientens förhandlingsförmåga kan också ha en viss påverkan på fallets utgång (ibid.).

Ekström (2016) beskriver hur en del socialsekreterare stöter på motstånd då de försöker strida för sina klienters rättigheter vid exempelvis rätt till pengar eller placering på skyddade boenden. Socialsekreterarna upplever att de av chefer uppfattas vara besvärliga i dessa fallen och i sådana situationer är det svårt att som ensam socialsekreterare stå upp för bedömningen. Ulmestig (2018) beskriver den grundläggande logiken i välfärdssystemet där handläggaren innehar en stor makt vilket gör det svårt att tillgodose behoven för våldsutsatta kvinnor. Vidare beskrivs hur det inte är omöjligt att uppfylla kvinnornas förväntningar eftersom en del finns kvinnor som är nöjda med den hjälp de fått hos socialtjänsten. Problemet är att det också finns en hel del kvinnor som inte är det. Det benämns vara en viktig aspekt att kommunen som kvinnan vistas i och söker hjälp hos har en organisatorisk miljö som möjliggör handläggarens förutsättningar för att prioritera den hjälpsökande kvinnan. Samtidigt är kontrollen under delar av handläggningen oundviklig och de socialsekreterare som vill uppfylla kvinnornas förväntningar kan få svårt att göra det på grund av detta (ibid.).

Enligt Ulmestig och Panican (2015) är ekonomisk trygghet väsentlig för en kvinnas beslut och möjlighet att bryta upp från en partner som utövar våld i någon form mot henne. I de flesta fall i intervjuerna som utförts i studien, har kvinnan varit utsatt för ekonomiskt våld. Kvinnor som utsätts för våld söker ofta stöd hos socialtjänsten men får inte den hjälp de behöver.

Tolman (2011) beskriver i sin studie om hur våld i nära relation kan påverka kvinnors ekonomiska välbefinnande. Det är även större risk att de som söker stöd hos socialtjänsten har eller har haft en partner som utsatt dem för våld. Med tanke på det vore det relevant för socialtjänsten att besitta kunskap och verktyg för att hantera denna problematik. Ulmestig och Panican (2015) problematiserar lagens påverkan och möjligheten till tolkningsutrymme som finns kring dessa. Ljungwald (2010) beskriver hur tidigare lagstiftning om brottsoffer inte varit lika konkret eller specifik. Lagändringen har påverkat hur socialtjänsten utför individuella bedömningar eftersom den inte enbart är inriktad på brottsoffer generellt. Det framkommer numera i 5 Kap 11§ Socialtjänstlagen (Regeringen, 2018) att socialtjänsten särskilt ska beakta kvinnor som utsatts för våld i nära relation eller som utsatts för någon sorts övergrepp av en eller flera närstående. Kvinnor som är i behov av hjälp och stöd av socialtjänsten för att kunna förändra sin livssituation bör prioriteras.

2.3. Socialtjänstens bemötande och stöd till våldsutsatta kvinnor

I Ulmestig och Eriksson (2016) problematiseras socialtjänstens bemötande av kvinnor som levt i ett förhållande med våld. Studien fokuserar på de konsekvenser som kvinnor upplever efter att de tagit sig ur förhållandet. De benämner ett problem som ofta uppstår, vilket är att kvinnorna riskerar att hamna i ett underläge gentemot handläggaren. Många av intervjupersonerna känner sig fortsatt kränkta av socialtjänsten på liknande sätt som i tidigare förhållande med förövaren. Forskarna menar att socialsekreterare har upptäckt våldet genom att ge dem emotionellt stöd och respekt. Resultat av studien visar vikten av hjälp från välfärdssystemet i processen från att kvinnorna ser sig som offer till att de istället kan se sig som överlevare av våld i nära relation. Kvinnorna i studien menar att det emotionella stödet är viktigt i processen att bli självständig och undvika att falla tillbaka till våldsutövaren. En del kvinnor menar att de blivit bra bemötta hos socialtjänsten då de fått det stöd de var i behov av medan andra beskriver motsatsen, att socialsekreteraren inte har visat dem respekt och utövat sin makt genom att uppträda kontrollerande. Upplevelsen av socialtjänsten är beroende av vilken socialsekreterare man får och hur denne använder sitt handlingsutrymme (ibid.).

Ekström (2016) påpekar i en intervjustudie med yrkesverksamma socialsekreterare att en svårighet för socialsekreterare att utföra ett bra arbete är hög arbetsbelastning. Problem som färre tjänster medför att möjligheten för socialsekreterare att dela erfarenheter och erbjuda stöd till kollegor blir allt mindre eftersom alla har mycket att göra. När arbetsbelastningen blir för hög påverkas det emotionella stödet, det motiverande arbetet med kvinnan och det

förebyggande arbetet för att motverka eller informera om våld i nära relationer. Ekström menar att stödet till utsatta kvinnor och hur våldet uppdagas är viktiga fokusområden. Organisationens påverkan har tidigare inte undersökts specifikt. I sin studie belyser Ekström hur organisationen är uppbyggd och hur utvecklingen av arbetet med våld i nära relation ser ut. Det stöd som en kvinna erbjuds och vilka organisationer hon kan vända sig till varierar. Detta på grund av olikheter i välfärdssystemet. Det är viktigt att ha ett gott samarbete och god insikt i vad andra organisationer erbjuder för hjälp om man som socialsekreterare hänvisar till dessa, så att kvinnan får det stöd hon behöver och vågar fortsätta i sin process för att komma ur våldet (ibid.).

2.4. Kvinnojourer, ett komplement till socialtjänsten

I en rapport av Carin Holmberg (SoS-rapport, 1998:6) belyser sociologen att Kvinnojouren fungerar som en förbindande länk mellan våldsutsatta kvinnor och socialtjänst, men även andra myndigheter. Vissa gånger är kvinnorna inte intresserade av att komma i kontakt med socialtjänsten och i andra fall kommer kvinnor från andra kommuner. Ekström (2016) menar att möjligheten att vara anonym betonas som ett viktigt argument för stöd utan beslut från myndigheten. Men å andra sidan är det lättare för myndigheten att följa upp dessa kvinnor och ge dem det stöd de har rätt till enligt lag om de inte är anonyma. Även om socialtjänsten har ansvar att stötta kvinnor som varit utsatta för våld i nära relation, är kvinnojourers ideella arbete betraktat som viktigt och de är delvis finansierade av staten, och i de flesta kommuner även av lokala aktörer. Svensson (2007) belyser hur ideella organisationer blivit allt större aktörer i samhället och dessa har bildats för att hjälpa brottsoffer. Grunden till att sådana hjälporganisationer har bildats är att det finns ett missnöje över hur staten arbetar och vilken hjälp som erbjuds offren. Det har funnits och finns ett behov av sådana organisationer i samhället och de är numera en del av, och arbetar parallellt med välfärden. Kvinnojourer är en del av dessa organisationer.

3. Teori

För att få en djupare förståelse för det ekonomiska våldet, hur och varför det existerar behöver vi en bättre förståelse över hur samhället fungerar. Detta är något som socialkonstruktivism belyser. Även genusystem kommer att användas som en vidarekoppling till socialkonstruktivism för att visa hur könskonstruktion och skillnader mellan könen kan

påverka det sociala arbetet. Ytterligare använder vi oss av gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme som teoretiska begrepp.

3.1. Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism är en inriktning inom samhällsvetenskapen som menar att samhället är en social konstruktion. Teorin används för att skapa förståelse för och att tolka sociala fenomen. Den förklarar hur människor skapar och närmar sig sin egen verklighet.

Grundantaganden inom teorin är att samhället inte är en produkt av naturliga företeelser utan att människan aktivt skapar sig mening och strukturer (Wenneberg, 2001). Searle (1999) menar att samhället kontinuerligt utvecklas vilket medför att innebörden av sociala fenomen växlar beroende på tid och mellan individer. Searle beskriver att socialkonstruktivismen används som ett verktyg för att för att beskriva de föreställningar människor har av verkligheten och dess konstruktion. Det är först när en konsekvens av en handling synliggörs och diskuteras som det uppfattas som ett socialt problem eller fenomen. Det är inte själva problemet som är grundläggande för att det ska uppfattas som ett fenomen utan människor som tolkar problemet tillskriver det dess betydelse (ibid.).

3.1.2. Genussystem

För att vidareutveckla socialkonstruktivismen har vi även valt att använda oss av genusystem som teori. 1988 beskrev Yvonne Hirdman begreppet genus genom något som kallas genusystem. Enligt Hirdman är genus och genusystem användbara inom kvinnoforskningen. Skillnader mellan könen är återkommande i samhällsdiskussionen och därför ämnar teorin belysa hur genusystemet påverkar tankesättet hos intervjuade socialarbetare. Genusystemets grundläggande principer är isärhållningen av det manliga och det kvinnliga könet som kallas dikotomin. Det andra är etablerandet av det manliga som norm i samhället, vilket kallas hierarki. Enligt Hirdman utgår samhället från mannen eftersom mannen ses som allmängiltig, verkar ha tolkningsföreträde samt definierar vad kvinnan är. Kvinnan är i sin tur underordnad mannen. Det kan beskrivas som ett sorts genuskontrakt mellan män och kvinnor, där den manliga normen är legitimerad då samhället tillåter att denna isärhållning mellan könen fortskrider. Genom detta system skapas könsskillnader och stereotypa föreställningar. Begreppet genus definierar Hirdman som en social konstruktion som bygger på dessa föreställningar. Genus utgörs av den kulturella omgivningen som riktar in sig på

föreställningar som är stereotypa för de olika könen. Föreställningen om genus eller kön är en pågående process inom alla klasser i samhället där relationen mellan män och kvinnor är avgörande för hur genussystemet uppstår. Genussystemet är användbart för att förstå den dynamiska strukturen av processer, fenomen, föreställningar och förväntningar vilket i sin tur bildar ett slags mönster i samhället. Eftersom kvinnor definieras som ”den andra” har denna maktrelation mellan könen haft fundamental betydelse för händelseutvecklingen.

Genussystemet som verktyg är till för att förstå såväl kvinnors handlade på individ- och samhällsnivå som mäns handlande. Ju kraftigare isärhållandet mellan könen verkar, desto mer legitim och mindre ifrågasatt blir den manliga normen. Å andra sidan, ju svagare isärhållandet mellan könen blir, desto mer ifrågasätts den manliga normen. Hirdman menar att dessa fasta strukturer är tänkbara att bryta upp. Genom att koncentrera sig på förståelsen kring systemskapandet, där den manliga makten är inbyggd, kan vi undvika att bidra till att själva reproducera systemet (ibid.).

3.2. Gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme

Michael Lipsky (2010) beskriver begreppet Street level bureaucrats som på svenska översätts till gräsrotsbyråkrat. Lipsky beskriver begreppet som ett dilemma mellan socialarbetares vilja att hjälpa andra samtidigt som de måste förhålla sig till politiska mål och bristande resurser. De måste fatta avgörande beslut samt fördela begränsade resurser. Gräsrotsbyråkrat används för att utgå ifrån deras perspektiv och innefattar de som arbetar inom offentliga organisationer. Detta begrepp förknippas med handlingsutrymme som vi har som intention att använda för att studera socialarbetares möjligheter inom den offentliga sektorn.

Gräsrotsbyråkraterna är i detta sammanhang de socialsekreterare som arbetar med det ekonomiska våldet. Handlingsutrymmet är en nödvändighet inom det sociala arbetet men om det finns bristande resurser inom organisationen begränsas detta handlingsutrymme (Lipsky, 2010). Lagar och riktlinjer inom det sociala fältet är många gånger vagt formulerade, därav utvecklar socialsekreterarna egna arbetssätt som underlättar arbetet inom de ramar som redan finns för att tillgodose klientens behov. Sunt förnuft och självständiga beslut är även viktiga faktorer för gräsrotsbyråkrater. Detta kan dock leda till skillnader mellan socialsekreterarnas arbete och deras tolkning av de regel-ramar som finns (ibid.)

En ytterligare utveckling användandet av begreppet handlingsutrymme återfinns i Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) ”Handlingsutrymme”. De beskriver att socialsekreterares erfarenheter spelar stor roll i det praktiska sociala arbetet men att all praktisk verksamhet

bygger på teori och kunskap. Det kan även vara problematiskt att föra över kunskap, exempelvis socialtjänster emellan, eftersom ett fungerande arbetssätt inte behöver göra det i en annan miljö. Lipsky (2010) betonar att det grovt sett finns två olika intressen av kunskap som kan identifieras. Det ena ligger hos gräsrotsbyråkraternas som har direkt kontakt med klienten och det andra intresset ligger hos ledningsgruppen som har som uppgift att leda och fördela arbetet. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar att strävan efter kunskap förenklar förståelsen av processen i handläggandet och inger trygghet. Om ambitionen är att få säkrare kunskap bidrar detta till ett sammanhang där de yrkesverksamma reflekterar över vad som sker. Det finns inte alltid utrymme att grunna över vad som är bäst trots att det kan råda en osäkerhet hos de professionella, utan de måste ta snabba beslut. Dessa handlingar formar det sociala arbetet som präglas av normer om vad som är rätt, riktigt och rimligt. I en del fall är det bättre att göra något än att inte handla alls. Samtidigt behöver socialsekreterare leva med osäkerheten och den etiska problematiken som det kan medföra. Att verka inom socialt arbete innefattar att ta ansvar för sitt handlingsutrymme. Kunskaper om professionalitet kan ställas mot kunskaper om klienternas situation och position för att förstå förutsättningarna för den dynamik som uppstår i mötet. Som en aktör med tolkningsföreträdare har socialsekreterare ansvar för vilka värden som produceras och därmed har de även möjlighet att påverka dem. De yrkesverksamma är i en ständig utvecklingsprocess och har makt att utveckla både sin profession med framför allt förbättra livssituationen för de människor de kommer i kontakt med (ibid.).

3.3. Feministisk praktikteori

Feministisk teori inom socialt arbete vill arbeta för att kvinnan ska erhålla en högre position i livet och fokus ligger på kvinnofrågor. En av frågorna som tas upp ofta är just våld mot kvinnor och hur vi ska motarbeta detta. Feministisk praktikteori kännetecknas av sin inriktning i genusrättvisor och utgår ifrån att vi lever i ett patriarkalt samhälle. Teorin uppmärksammar de attityder som finns gentemot kvinnor och feminismen så som nedvärderande och utestängande. Dessa förringar kvinnors uppfattningar om sin egen upplevelse av samhället och har i sin tur störst inverkan på kvinnors sociala och ekonomiska makt. Användningen av teorin i praktiken syftar till att skapa en ökad medvetenhet i samhället i bemötandet av kvinnor för att således stimulera insikt och yrka på förändring (Payne, 2014).

Teorin i praktiken:

Feministisk teori inom socialt arbete vill arbeta för att kvinnan ska erhålla en högre position i livet och fokus ligger på kvinnofrågor. En uppmärksam fråga inom socialt arbete är just våld mot kvinnor och hur detta kan motarbetas. Socialtjänsten kan använda sig av feministisk teori i situationer med klienter som är offer för våld i nära relationer. De professionella inom socialtjänsten bör ta hänsyn till är de sociala konstruktioner som finns i samhället som lägger omsorgsansvaret på kvinnan. Kvinnan förväntas, till skillnad från män, naturligen ta på sig omsorgsansvaret enbart för att hon ur en biologisk bemärkelse kan föda barn (Payne, 2014). Professionella måste ta hänsyn till omsorgsetiken i möte med en våldsutsatt kvinna då hon bestämmer sig för att anmäla våldet och bemöta henne med trygghet och värme. Det som inte beaktas är att kvinnan befinner sig i en situation där hon känner påtryckningar från både samhället, men även från sitt närmsta nätverk. Att uthärda och acceptera att leva i en våldsam relation på grund av uppfattningar om att hålla samman äktenskapet eller förhållandet är det bästa för barnen. Mannen har ett maktövertag och den ekonomiska makten som mannen har över kvinnan spelar stor roll för huruvida kvinnan lämnar eller inte. Socialtjänstens roll är att förstå, men även hjälpa kvinnorna att fatta beslut kring den våldsamma situationen de befinner sig i genom att beakta de tidigare nämnda faktorerna (ibid.).

Genom att socialarbetare använder sig av feministisk teori i sitt arbete utvecklas deras kunskap och förståelse. Mål som socialtjänsten kan fokusera på är att skapa samhörighet, ömsesidighet, ha fokus på omvårdnad på så sätt att utveckla ett mångfaldsperspektiv. Kunskapen som socialarbetare erhåller utifrån detta arbetssätt kan sedan användas för att succesivt motverka orättvisor som är ett resultat av sociala konstruktioner (van Den Bergh, 1995).

Kritik:

Användningen av teorin kritiserar ofta då den anses fokusera enbart på kvinnofrågor och på så sätt bortser från andra likvärdiga frågeställningar som huvudsakligen berör män. Exempelvis i frågor om våld i nära relation där mannen är förövaren tenderar feministisk praktikteori att lågprioritera arbetet med de manliga förövarna och istället flyttas fokus till arbetet med offer för våld i nära relation. Kritikerna menar genom att enbart lägga fokus på kvinnan finns risken att feministiska frågor gällande förändringar i genusrelationer och genusroller, kan hamna i skymundan vilka är frågor som är till gagn för både män och kvinnor (Payne, 2014).

4. Metod

Under detta avsnitt beskrivs användningen av semi-strukturerad intervjuform och hur analysering av materialet ska ske utifrån en kvalitativ innehållsanalys. Urvalsprocessen, tillvägagångssättet, arbetsfördelning och etiska överväganden presenteras även här.

4.1. Databesamlingsmetod

Vi har använt oss av en kvalitativ intervjustudie i denna uppsats. Vi har använt oss av en semistrukturerad intervjuform i intervjuerna. Langemar (2008) beskriver hur semistrukturerade intervjuer har en förutbestämd struktur som består av redan färdigformulerade frågeställningar. Men denna intervjuform ger även möjlighet till spontana följdfrågor och ändring av frågeföljden trots att vi utgår från en färdigställd intervjuguide. Detta ger en frihetskänsla under intervjun både för oss men även av utformandet av svaren för intervjupersonerna. Det är viktigt att ha en öppen och föränderlig intervjumetod, då vi under intervjuerna kommer ha möjlighet att utöka eller minska antal intervjupersoner, utifrån behov. Det finns en risk att samtalet frångår ämnet med denna intervjuform så det gäller att vara uppmärksam och försöka hålla sig till det som är relevant (Langemar 2008). Kvale och Brinkmann (2014) skriver att en intervjuguide kan utformas på två olika sätt. Intervjuguiden kan vara löst konstruerad för att forskaren ska kunna följa upp intressanta och relevanta spår som informanterna tar upp. Den kan även struktureras upp genom att bestå av väl valda frågor och vi kommer att konstruera en kombination av dessa två sätt. Intervjuguiden består av fasta frågor som är direkt kopplade till ämnet som för att försöka få svar som är relevanta för studien. Även frågor som kan omformuleras eller ändras vid intervjuns gång finns med. Det är förutsatt att alla intervjufrågor ska kunna byggas på med relevanta följdfrågor.

Utan följdfrågor finns en risk att information blir hängande i luften och genom att ställa dem skapas en lyhörddhet och flexibilitet under samtalets gång (Langemar 2008). Genom att ha en färdigställd intervjuguide minskar risken för att missa viktiga frågor kring ämnet. Detta är även en hjälp i transkriberingsprocessen då materialet blir mer hanterbart om intervjupersonerna får samma typer av frågor. Innan intervjuguiden utformas inhämtas kunskap om ämnet i böcker, teorier, studier och artiklar för att på bästa sätt kunna färdigställa en intervjuguide med lämpliga frågor.

Vi har försökt anpassa oss till dessa råd när vi konstruerat vår intervjuguide och försökt ställa frågor som både gör att vi får tydliga svar men som också öppnar upp för respondenternas utsagor. Framför allt har vi försökt hålla oss till ämnet under intervjuerna för att samtalet inte

ska sväva ut för mycket. I de lägen där något relevant sagts som varit utanför våra ramar, alltså intervjuguiden samt vårt syfte och vår frågeställning, har vi följt upp detta med följdfrågor för att få mer information om det som nämnts. Vi anser att detta hade en stor inverkan på det resultat vi fick fram och om vi inte varit uppmärksamma och frågat vidare om en del saker, hade detta påverkat vårt resultat negativt.

4.2. Kvalitativ innehållsanalys

För att analysera materialet kommer vi att använda oss av en kvalitativ innehållsanalys som Graneheim och Lundman beskriver. Det innebär att vi i transkriberingsprocessen delar in materialet i olika teman som Graneheim och Lundman kallar för sub-teman. Det leder till att fokus hamnar på själva innehållet i texten, än på texten som helhet. Graneheim och Lundman beskriver även hur kvalitativ innehållsanalys är passande för studenter eller för någon som inte har erfarenhet av forskning eller uppsatsskrivande. I transkriberingsprocessen fann vi återkommande ämnen som vi kategoriserade i teman för att göra intervjumaterialet mer lätthanterligt. Detta gav oss en större insyn i vårt resultat och en hjälp till hur vi sedan utformade vår tabell. Tabellen redovisas i resultat och analys avsnittet och innehåller teman och sub-teman. Graneheim & Lundman (2003) menar att använda sig av en kvalitativ innehållsanalys medför en mindre risk att vi som författare drar slutsatser om texten som inte finns där eftersom man låter texten tala för sig själv. Detta har vi försökt ta hänsyn till i både transkriberingsprocessen men även då vi i resultatet återgett citat från intervjupersonerna.

4.3. Urvalsprocess

I den här studien har vi valt att intervjua de yrkesverksamma på socialtjänsten och en kvinnojour för att få deras perspektiv på ekonomiskt våld. Vi har valt att göra merparten av intervjuerna med yrkesverksamma på socialtjänsten eftersom det har framkommit av tidigare studier att det är där arbetet med dessa utsatta kvinnor inte fungerar. Av respondenterna krävdes att de innehar professionell erfarenhet av att arbeta med våld i nära relationer och ekonomiskt våld. För att genomföra har ett strategiskt urval av informanter utförts, vilket enligt Langemar (2008) innebär att de informanter vi valt besitter relevanta egenskaper och har relevant kunskap inom ämnet för att få relevant information och för att kunna besvara vårt syfte. Genom att kontakta socialtjänsten i olika kommuner per mejl eller telefon, antingen direkt eller via kommunens allmänna växel, har intervjupersoner hittats. I kontakt med växeln

efterfrågades yrkesverksamma som arbetar eller har arbetat med våld i nära relation och specifikt ekonomiskt våld. Förhoppning var att intervjupersonerna på socialtjänsten arbetar med våld i nära relation som huvudämne och har möjlighet att delta i studien och besvara dess syfte och frågeställningar. Ett kriterium till en början var att dessa personer om möjligt arbetade i ett så kallat "våld i nära relationer-team". När sökandet efter intervjupersoner påbörjades upptäcktes att dessa team fortfarande är väldigt nytt och att de endast finns etablerade i ett fåtal kommuner hittills. Därav kunde det inte garanteras att vi fick tag på enbart team och utvidgade sökandet av intervjupersoner till socialsekreterare som arbetar med våld i nära relation. Vid ett tillfälle uppkom ett ämne som var givande för uppsatsen, vilket ledde till att vi hörde av oss till en politiker i berörande kommun för att klargöra de svar vi fått från respondenten. Detta redovisas i resultatet.

Genom att utföra fysiska intervjuer ger det utrymme för en, i hermeneutikens anda, noggrannare tolkning av arbetet med ekonomiskt våld. I vissa fall fanns det inte möjlighet till fysiska intervjuer och intervjuerna utfördes per telefon. Innan mötet eller telefonsamtal med intervjupersonerna fick de ta del av ett sammanställt informationsbrev som innehåller information kring studiens syfte, hur materialet behandlas och en förfrågan om att medverka i en intervju. Detta informationsbrev finns bifogat som en bilaga i slutet av uppsatsen.

4.4. Studiens tillförlitlighet

För att etablera och bedöma den kvalitativa studiens tillförlitlighet kan begreppen trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjligheten att styrka och konfirmera användas (Bryman 2016). Trovärdigheten berör om det kan finnas flera olika beskrivningar av en social verklighet. Det är upp till författaren att bedöma om det respondenterna säger är trovärdigt och om det även kan ses som trovärdigt i andra människors ögon. Det gäller att göra en säkerställd bedömning av det insamlade materialet i kombination med att bekräfta det som sagts under intervjun för att nå detta. Överförbarheten är relevant då kvalitativ forskning vanligtvis omfattar en mindre grupp människors upplevelse av ett fenomen. Om respondenten får möjlighet till utförliga redogörelser i svaren är det lättare att bedöma om materialet är överförbart till en annan miljö. Pålitligheten beskriver hur viktigt det är att författarna under hela processen är noggranna med exempelvis intervjufrågor, val av intervjupersoner, insamling av material, beslut rörande analysen av datainsamlingen och en bedömning av hur teoretiska slutsatser är berättigade. Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att författarna

måste ha insikt i att inte låta värderingar och teoretisk inriktning påverka utformandet av slutsatserna som dras (ibid).

Vi var noggranna med att återkoppla om det var något under intervjuernas gång som var otydligt eller riskerade att kunna bli missuppfattat av oss. Överförbarheten var en betydande faktor för vår uppsats eftersom vi intervjuade yrkesverksamma i olika kommuner i Sverige och många av svaren liknade varandra på många sätt vilket kunde styrka våra resultat. Vi har försökt att ta hänsyn till pålitligheten på bästa sätt genom att vara noggranna och tydliga gentemot intervjupersonerna och när vi analyserat materialet i efterhand. Det har varit viktigt för oss att ta hänsyn till att inte låta värderingar och egna känslor spegla analysen och om vi varit inne på fel spår har vi fått hjälp av handledaren att hålla oss till det material och den tidigare forskning vi använt oss av. Dock är vi väl medvetna om att det är svårt att vara helt och hållet objektiv i komplexa frågor som socialt arbete ofta berör.

4.5. Presentation av intervjupersoner

Intervjupersonerna på socialtjänsten har olika utbildning och erfarenhet. De flesta är socionomer, behandlingspedagoger eller socialpedagoger i grunden och har sedan läst vidare någon kurs i våld i nära relation och juridik eller basutbildning i psykoterapi. Sedan har de flesta gått på internutbildningar via yrket exempelvis som “Alternativ till våld” som är en mansgruppsbehandling; “Trappan” som är mer inriktad på barn och krissamtal; “Freda”, “Sara” och “Patriark” som är olika verktyg för riskbedömning vid våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck; “MI” som är utbildning i motiverande samtal med klienter och kurser i hur HBTQ-personer upplever våld i nära relation med mera. De har olika även olika benämningar i yrket. Titlarna liknar varandra och benämns ofta som exempelvis socialsekreterare i familjevårdsgrupp, familjebehandlare eller familjefridshandläggare. De flesta arbetar endast specifikt med våld i nära relationer och har spetskompetens inom området. Många av dem arbetar i team och har i de flesta fall endast gjort detta i genomsnitt de senaste två åren eftersom det är en ganska ny utformning inom socialtjänsten i de flesta kommuner. De flesta har tidigare erfarenhet av exempelvis arbete på kvinnojour eller inom försörjningsstöd vilket ger dem en extra insyn i arbetet med ekonomiskt våld vilket även har visat sig vara en fördel i intervjuerna. Vid en av intervjuerna var även en yrkesverksam på ekonomiskt bistånd med för att inflika synpunkter utifrån deras arbetssätt.

4.6. Arbetsfördelning

Vi har tidigare skrivit B-uppsatsen tillsammans och hade därför en god erfarenhet av varandra som uppsatspartners. Vi har båda tagit ansvar för arbetet och delat upp arbetsbördan så lika som möjligt mellan oss. I början var det mycket gemensamt arbete för att komma fram till problemformulering, syfte, frågeställning och teori. Sedan har vi arbetat på olika delar exempelvis vid transkriberingen som vi delade upp lika mellan oss och sedan har vi tillsammans hjälpts åt att sammanställa och komma vidare i processen. I slutet av arbetet det varit mycket gemensamt arbete för att analysera materialet. Vår idé har uppkommit från tidigare arbetserfarenheter och från intressanta föreläsningar under socionomprogrammet. Två av intervjuerna gjorde vi enskilt på grund av geografiska förutsättningar. Resten av intervjuerna genomförde vi tillsammans.

4.7. Etiska överväganden

Med tanke på att vår undersökning berör kvinnor som är eller har varit utsatta för hot och våld anser vi det vara opassande att genomföra intervjuer med dessa kvinnor. Istället bestämde vi oss för att intervjua yrkesverksamma inom ämnet och göra en studie utifrån deras uppfattningar och erfarenheter. Det krävs ett individskydd för de som ställer upp på intervjuerna. Personuppgifter ska förvaras oundkomliga för obehöriga, intervjuform ska vara noga utformad, sekretesslagen ska vara i fokus och materialet ska behandlas med konfidentialitet. Konfidentialitetskravet innebär att forskaren skyddar intervjupersonens integritet och har en koppling till krav om offentlighet och sekretess. Våra inspelningar av intervjuerna har förvarats på våra mobiltelefoner och transkriberingarna på våra datorer varav båda är låsta och kräver lösenord. Namn och personuppgifter bör inte finnas med på inspelningarna och i utskriften (Langemar 2008). Vi har valt att avidentifiera intervjupersonernas namn samt vilken kommun respektive person arbetar i. Att avidentifiera material och informationsbrev är av relevans för att ge respondenterna viktig information för studien och möjlighet att ta del av del. Samtyckeskrav är även viktigt för att respondenterna ska veta att de kan avbryta sin medverkan om de vill (Vetenskapsrådet 2011). Innan intervjuerna ägde rum fick samtliga intervjupersoner fylla i en samtyckesblankett i samband med informationsbrevet där vi redogjort vad uppsatsen innefattar. Samtyckeskravet innefattar även att deltagarna inte behöver besvara frågor som kan anses vara känsliga för dem. Det gäller att vara uppmärksam på deltagarens reaktioner och att direkt avbryta om en oetisk situation skulle uppstå (Langemar 2008). Trots att vi utgår från dessa etiska aspekter går det

inte att bortse från att ekonomiskt våld är ett känsligt ämne som bör behandlas med varsamhet och respekt.

5. Resultat och analys

I den här delen presenteras olika teman utifrån de intervjuer vi gjort med yrkesverksamma som arbetar med ekonomiskt våld. Utifrån de svar som intervjupersonerna har gett har de mest centrala delarna identifierats. Utifrån dessa svar försöker vi besvara vårt syfte och vår frågeställning. En tabell har konstruerats för att tydliggöra vad våra huvudämnen är och vilka subkategorier som tas upp i analysen.

Tabell med översikt över huvud- och subkategorier:

Huvudkategorier	Subkategorier
Socialtjänstens arbete	-Ekonomiskt våld -Handlingsutrymme -Våld i nära relation-team -"Den medvetna socialsekreteraren"
Kvinnors utsatthet	-Skuld och skam -Självständighet - Rädslan för socialtjänsten
Ansvar	-Socialtjänstens och kvinnojourens hjälpinsatser -Olika från kommun till kommun -Kvinnojouren; stor ideell verksamhet

5.1. Socialtjänstens arbete

Första huvudkategorin kommer att innefatta socialtjänstens arbete med det ekonomiska våldet. Vad de har för stödinsatser och hur deras arbete med utsatta kvinnor kan se ut. Alla intervjupersoner är eniga om att ekonomiskt våld existerar i stor utsträckning och de flesta menar att det förekommer i upp till 80-90 procent av fallen. I alla intervjuer nämner

respondenterna att ekonomiskt våld bör uppmärksammas mer som en egen våldsform och att kunskapen kring det formen av våld bör spridas mer på alla enheter. Olufunmilayo (2008) hävdar att det krävs ett långsiktigt engagemang inom alla enheter för att stoppa ekonomiskt våld.

5.1.1. Ekonomiskt våld

Flera av respondenterna håller med om det som sägs i tidigare forskning kring ekonomiskt våld och flera uttrycker att det finns kunskapsluckor kring ämnet. En av intervjupersonerna menar att det finns för lite kunskap kring ekonomiskt våld och att det uppmärksammas för lite generellt sett. Fortsatt beskriver hen att det är lätt att avfärda i samband med andra våldsformer som kan verka mer brådsåkande att ta itu med, men menar att det ekonomiska våldet kan vara en väldigt stor del av det våld som pågått. En parallell kan dras till hur sociala problem definieras utifrån socialkonstruktivismen. Att kunskapsläget är på den nivån kan bero på att det ekonomiska våldet inte ansetts vara ett socialt fenomen.

I enlighet med Tolmans (2011) beskrivning om hur det ekonomiska våldet ser ut beskriver intervjupersonerna hur ekonomin är ett starkt maktmedel som förövaren använder sig utav för att på ett till synes omärkbart sätt kontrollera kvinnan. Genom att begränsa kvinnans tillgång till sitt eget bankkonto och att hon blir tilldelad en viss summa pengar till mat varje vecka utövar förövaren kontroll. Det kan även vara att mannen har tillgång till kvinnans bankdosa eller Mobilt BankID och på så vis ha koll på var kvinnan befinner sig och vad hon lägger pengar på. Det ekonomiska våldet kan fortsätta även efter det att kvinnan har lämnat. Det kan gälla förhållande och omskrivna avtal vid bodelning så att kvinnan får ut så lite som möjligt vid försäljning. Det kan även vara att mannen tagit lån eller startat företag i kvinnans namn antingen utan hennes vetskap eller under hot. Detta återfinns i Tolmans (2011) studie som beskriver hur ekonomiskt våld innefattar att mannen saboterar på olika sätt för att kvinnan ska misslyckas. Tolman beskriver även att när kvinnan blir skuldsatt blir det ännu mer problematiskt för henne att lämna relationen. Likt genussystemets förklaring utgår samhället från att mannen har tolkningsföreträde och att kvinnan i sin tur är underordnad mannen vilket det ekonomiska våldet är ett tydligt exempel på.

Arbetsuppgifterna och stödinsatserna ser lite olika ut från kommun till kommun men de flesta av intervjupersonerna beskriver att de tar emot ärenden antingen från andra enheter, genom att

personen själv hör av sig, från kvinnojourer eller från polis. De träffar kvinnan och har ett utredningssamtal och gör en riskbedömning så att det klargörs vilket våld som föresiggår och sedan bedöms ifall en skyddsplacering behövs göras eller vilket stöd som kvinnan behöver. Skyddsplaceringar görs både internt i samma kommun men oftast externt, det vill säga till andra kommuner. Sedan arbetar de med uppföljningar på alla placeringar och även uppföljningar av avslutade insatser. En del enheter har stödsamtal medan andra hänvisar till kvinnojour eller andra behandlande organisationer. Många av respondenterna hävdar dock att det emotionella stödet är en av de viktigaste stödsinsatserna för att skapa förtroende och en relation med kvinnan. De menar att det inte finns utrymme för det på socialtjänsten men att man gärna skulle vilja ha den tiden. Ulmestig och Eriksson (2016) beskriver hur socialsekreterare upptäckt våldet genom emotionellt stöd och att kvinnorna i studien känner att den formen av stöd är viktig för att undvika att falla tillbaka i gamla mönster.

Man behöver någon form av relationsbyggande om en människa ska bli trygg och få förtroende. Och den tiden finns ju inte. Man får göra det bästa utav det och då ska du då få grepp om våldet, om det är socialtjänsten, har du ingen tid. (Intervjuperson 4)

Enligt tidigare forskning har ett problem varit att våldsutsatta kvinnor känner sig fortsatt kränkta när de söker hjälp hos socialtjänsten. Bland annat nämner kvinnorna i en studie att olika frågeformulär kan upplevas kontrollerande vilket påminner kvinnorna om sitt förflutna (Ulmestig och Panican, 2015). Respondenterna i vår studie upplever att kvinnor ofta känner sig kränkta och att socialtjänstens arbetssätt även kan vara problematiskt. När det kommer till mängden frågor och sättet de ställs på trots att det finns verktyg som ska vara anpassade för ärende med våldsutsatta. En av respondenterna beskriver ett verktyg som kallas "FREDA" som ska underlätta våldsbeskrivningen i samtal med kvinnan. I den finns cirka 80 frågor. Intervjupersonen menar att detta kan kännas obekvämt för kvinnan att plötsligt svara på ett frågeformulär om det hon upplevt och att detta arbetsverktyg inte är särskilt bra. Det är trots detta något de måste göra för att få ut så mycket som möjligt och det viktigaste utifrån den tiden de har till sitt förfogande. Payne (2014) menar att bemötandet av kvinnan är en del av det arbetet socialtjänsten bör fokusera på och att försöka förstå kvinnans utsatta position och vilka förutsättningar hon har.

5.1.2. Handlingsutrymme

Det framkommer i tidigare forskning att socialsekreterarnas höga arbetsbelastning påverkar utförandet av insatser och att det är de förebyggande insatserna som hamnar i skymundan av de akuta lösningarna (Ekström 2016). Socialtjänsten har ofta ett högt tryck och arbetsbelastningen är många gånger hög. Även omsättningen av personal kan vara ett problem i dessa fallen. Flera av respondenterna beskriver att de skulle vilja ge kvinnorna mer tid att sitta ner och prata om situationen men att det inte hinner. Intervjupersonen från kvinnojouren beskriver ett fall där de haft ett samarbete med socialtjänsten.

Men socialtjänsten har ju varit väldigt pressad under några år. Mycket omsättning på personal [...] så det har ju varit svårt att ibland då att få till ett samarbete och de har bytt handläggare ofta. En kvinna som jag hade placerad här, hade ju på tre månader sex handläggare. Det är extremfallet. (Intervjuperson 1)

Ovanstående citat visar på hur omsättningen på personal påverkar ärendet. Flera av respondenterna upplever att deras handlingsutrymme många gånger är begränsat. Särskilt handlar det om att tiden för att utföra hjälpinsatser inte finns. Ulmestig och Panican (2015) problematiserar det handlingsutrymme och tolkningsutrymme som socialsekreterare har i sin yrkesroll. Bland annat hur de tolkar och anpassar lagar som finns och hur de väljer att använda dem och i vilken utsträckning. Lipsky (2010) menar att handlingsutrymmet påverkas om det finns bristande resurser inom organisationen, exempelvis när arbetsbelastningen är för hög och tiden blir begränsad. Tidigare lagstiftning har inte varit lika specificerad kring olika brottsoffer men idag finns ett specifikt stycke som berör våldsutsatta kvinnor. Olufunmilayo (2008) betonar att dessa lagar som blivit utformade för kvinnors utsatthet och specifikt deras ekonomiska situation bör användas. Respondenterna är medvetna om våldformen men kan till en början i handläggningen missa att ta hänsyn till den. En av respondenterna tar upp problematiken kring att även socialtjänsten kan bidra till ekonomiskt våld genom att systemet är uppbyggt på ett sådant sätt att mannen per automatik blir så kallad "aktman" eller "registerledare" i ärendet vid utbetalning av ekonomiskt bistånd. Ekström (2016) menar att organisationens eller myndighetens påverkan på våld i nära relation inte har granskats i det avseendet.

Sen finns ju ett ekonomiskt våld som också sker från myndigheters sida eller vi kan ju bidra till ekonomiskt våld genom att vi är ganska oaktsamma eller okunniga kring ekonomiskt våld. Om båda i hushållet har ekonomiskt bistånd och försörjningsstöd så har det gått per automatik till mannen vilket jag tänker då gynnar vi ju det ekonomiska våldet. Och där tänker jag att varje myndighet har ett ansvar oavsett vilket typ av bidrag det handlar om att göra vad vi kan för att minska risken för att ekonomiskt våld uppstår. (Intervjuperson 4)

Citatet belyser just den problematik som finns kring det ekonomiska våldet och myndigheternas medverkan till att det fortgår. Socialkonstruktivismen menar att det är först när en konsekvens av en handling synliggörs och diskuteras som det uppfattas som ett socialt problem eller fenomen. Intervjupersonen antyder att det är ett problem som de försöker motverka och att varje myndighet måste ta ansvar för de genuserättvisor som finns i systemen. Det framkommer att detta är något som sker i de flesta kommuner fortfarande. En av respondenterna menar att detta inte är något socialsekreterare kan påverka utan att det är ett politiskt beslut som måste tas för att förändra detta. Olufunmilayo (2008) menar att insatser som främjar kvinnors rättigheter är avgörande. Eftersom lagar ofta är vagt formulerade utvecklar socialsekreteraren arbetssätt som underlättar arbetet och som tillåter dem att tillgodose kvinnans behov (jmf Lipsky, 2010). Det framgår att ändringen trots allt skett i ett fåtal kommuner hittills, exempelvis i en kommun där det numera är bestämt att kvinnan ska få hela summan till sitt konto istället. I en av kommunerna är detta påtalat och ett beslut har tagits om att ändra riktlinjer som nu tillämpas i praktiken. Numera får kvinnan istället pengarna utbetalda till sitt konto. En annan respondent poängterar att det i X kommun tagits beslut om att pengarna ska delas lika mellan parterna.

Man gjorde en förändring i ekonomiskt bistånd, tidigare har man betalat ut till aktledaren och aktledaren var alltid en man. För alla ärenden registrerades alltid på män om det inte var ensamhushåll då. Nu är det kvinnan som är aktledare och det har varit ett sätt för att liksom undvika en del av det ekonomiska våldet för att man har sett att det har påverkat ganska många. (Intervjuperson 3)

Detta tyder på att socialarbetare uppmärksammat hur problematiskt det kan vara att enbart föra över biståndet till mannen och gjort ett aktivt val att förändra. Vi tog även kontakt med en politiker i denna kommun som varit med och framställt denna ändring i riktlinjerna för att få större klarhet i vad argumenten till att genomföra detta var. Politikern menade att förslaget från början var utformat så att parterna skulle få pengarna utdelade lika mellan sig. Han

beskrev att de fått ett motsvar om att detta inte var genomförbart i praktiken och ett ytterligare beslut togs om att istället dela ut pengarna till kvinnan för att åtminstone försöka motverka ekonomisk ojämställdhet genom att ge pengarna till mannen som man alltid gjort.

Olufunmilayo (2008) påtalar hur viktigt det politiska engagemanget är för att komma åt grundläggande problem i samhället såsom våld i nära relation och att jämställdhet och rättvisa mellan kvinnor och män är avgörande. Genussystemet kan användas som ett verktyg för att förstå denna problematik på en samhällsnivå. Eftersom detta är en riktlinje som följts i många år är det en process som pågått utan att den ifrågasatts. Eftersom det även forskats mer kring skillnader mellan könen blir socialsekreterare mer uppmärksamma på strukturer som dessa.

5.1.3. Våld i nära relation-team

Fyra av respondenterna arbetar i ett så kallat våld i nära relation-team och ser positivt på den utveckling som har skett kring detta. De flesta nämner vikten av att ha kollegor att diskutera ärenden med. De som inte arbetar i team är antingen ensamma på sin tjänst eller delar det med en kollega till. Det förekommer även i mindre kommuner att en socialsekreterare är ensam på posten och dessutom arbetar med något annat område som exempelvis försörjningsstöd eller missbruksenheten. Detta bekräftas i Ekströms (2016) studie där det beskrivs hur mindre kommuner inte har utrymme att skapa ett team eller ens heltidstjänster för att arbeta med endast våld i nära relation. Sociala problem skiftar mellan tid och individer och mäns våld mot kvinnor är ett fenomen som ligger i tid (jmf Serle, 1999). Därav ses utvecklingen av våld i nära relationsteam som en utvecklad intervention för att handskas med detta problem

“Men vi vet också att andra kommuner som är ungefär lika stora som vi endast har någon eller några som har några timmar på sin tjänst, som kvinnofridssamordnare. Men för det första så kan du aldrig vara själv i den här frågan, du måste vara ett team. Och man kan inte göra det som en liten del på din tjänst, för då drunknar det i allt annat.”
(Intervjuperson 4)

Intervjupersonen menar att i frågor om kvinnovåld är det nödvändigt att arbeta i team för att kunna få stöttning av kollegor och för att kunna göra ett bra arbete. Handlingsutrymmet kan vara komplext i många fall. Ofta finns osäkerhet hos socialarbetare som överförs i arbetet. Osäkerheten minskar då det finns mer kunskap eller då kunskap samlas, så som i team. En av intervjupersonerna menar att det är viktigt att samla kunskapen som finns och att använda sig av den spetskompetensen. Detta är något som Ekström (2016) bekräftar i sin studie då det

genom att samla kompetensen gör att kvinnan slipper ha flera olika kontakter, utan någon med särskilt kompetens inom området. En av intervjupersonerna anser att det är positivt att samla kunskapen men att det kan vara problematiskt om ansvaret ligger hos en individ som det gör i flera mindre kommuner. Om det finns ett team med ett antal personer samlas kunskapen och blir därmed högre. De flesta intervjupersonerna menar att det är en fördel att arbeta i team. Ekström (2016) beskriver i sin studie att samarbetet och att ha god insikt i resterande avdelningarnas verksamheter är nödvändigt för att hjälpa våldsoffret. En av intervjupersonerna som arbetar i en mindre kommun menade dock att om det finns spetskompetens räcker det att vara två som jobbar med våld i nära relation som huvudområde.

Att ha ett team här i stad X exempelvis, det är en liten stad. Man behöver inte ett team då, tycker jag. Man är ett team om man också är två som är engagerade. Och om man har spetskompetens tänker jag och man är säker på sin sak. (Intervjuperson 6)

Respondenten menar att det inte är viktigt att vara ett stort team och antyder på att det är mer betydelsefullt att det finns någon med spetskompetens. Detta visar att det finns olika tankesätt i kommunerna kring arbete i team. Två av intervjupersonerna menar att de kommit långt i processen med arbetet med våld i nära relation och att de haft någon form av våldsteam under flera års tid. En av intervjupersonerna beskriver även hur de i våldsteamet har indelade kompetensområden. De är totalt sex stycken i teamet samt en enhetschef för gruppen. Två är mer specialiserade mot barn, två mot de utsatta och två arbetar mer med utövarna. Samma intervjuperson beskriver även ett arbetssätt som hen tror är ganska ovanligt förekommande på socialtjänster. Detta är en insats som gör processen smidigare och mindre belastad för kvinnan i hennes hjälpsökande. Likt det intresse som Lipsky (2010) beskriver finns både ett intresse hos socialsekreterare och hos ledningen att fånga in kunskap för att utveckla verksamheten till det bättre för klienterna. En av respondenterna beskriver att de har en särskild riktlinje för de som är 18 år som antingen utövar eller varit utsatta för våld i nära relation. De behöver inte gå via något mottag och utredas för att sedan bli skickade vidare till dem utan de kan söka hjälp direkt hos våld i nära relation-teamet. De utreder och beviljar insatser för att det ska bli så smidigt och effektivt som möjligt för klienten i fråga.

En problematik som respondenterna berättar om är bedömningarna kring vem som kan få försörjningsstöd beviljat. Det finns riktlinjer kring hur socialsekreterare på ekonomiskt

bistånd vid individuella och mer brådskande fall kan göra undantag. Vilken handläggare kvinnan tillges kan ha stor betydelse för vilken bedömning som görs eftersom den yrkesverksamma ofta tolkar situationer utifrån de erfarenheter inom ämnet hen erhåller (Ulmestig & Panican, 2015).

Sen står det också i föreskrifter och handbok om våld i nära relationer att man ska vara mer generös när det gäller ekonomiskt bistånd när det gäller våld...och det tillämpar vi ju också. Vi gör en mer generös bedömning...att man tänker att man kan behöva det lite extra. Särskilt i samband med att man lämnar, då kan det vara så att man bara går...tar det man kan ta med sig och då är det klart att man kan behöva mycket startkapital. (Intervjuperson 3)

Respondenten menar att det finns undantagsfall i ärenden och att bedömningar som görs är utifrån det behov individen har. Däremot kan det variera vid skyndsamma beslut. Även Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) förklarar hur socialsekreterare inte alltid har möjlighet att tänka ut vilket beslut som är det bästa, utan måste många gånger ta snabba beslut i mötet med klienter.

5.1.4. ”Den medvetna socialsekreteraren”

När det kommer till kunskapen kring våld i nära relation generellt och ekonomiskt våld specifikt ser kunskapen olika ut. En av respondenterna var positivt inställt till deras verksamhet och var noga med att vara ute bland sina kollegor och förmedla kunskap genom föreläsningar och genom att vara tillgänglig för dem. Ekström (2016) beskriver hur vikten av utbildning och ett tätt samarbete kollegor emellan är nyckeln till ett fungerande arbetssätt och för att kunna utveckla verksamheten som helhet. Det krävs kunskap om våld inom alla enheter men detta varierar från kommun till kommun. En av respondenterna beskriver att hen är noga med att förmedla kunskap om det ekonomiska våldet till sina arbetskamrater inom andra enheter, särskilt på ekonomiskt bistånd. Här har respondenterna valt att bryta gamla mönster genom att aktivt arbeta mot det system där den ”manliga makten” är inbyggd. Hirdman (1988) menar att genom att ändra strukturer undviker vi att bidra till en reproducering av ett patriarkalt system.

Jag är där väldigt mycket och har föreläsningar om det ekonomiska våldet. Om varför man kanske inte lämnar in en aktivitetsrapport på 30 sökta arbeten i månaden, det kanske finns en anledning till det. Och att man exempelvis ifrågasätter varför de har gjort av med så mycket pengar för att det kanske inte är den som är våldsutsatt som har gjort av med pengarna utan har varit tvungen att ge dem till sin partner som utsätter dem. (Intervjuperson 6)

Genussystemet som verktyg är till för att förstå såväl kvinnors handlande på individ- och samhällsnivå som mäns handlande. Ovan menar respondenten att det är viktigt att belysa effekten av handlande och orsakerna kring det, samt vilka förväntningar som kan ställas på kvinnan i dessa ärenden. En annan respondent är också positivt inställd till deras verksamhet och förklarar hur de i våldsteamet arbetar för att resterande verksamhet ska bli så uppmärksamma på våldet som möjligt. De arbetar med att utbilda och informera kollegor som arbetar med integration samt stöd och försörjning att tänka efter när det kommer till våldsfall. Bland annat kan det handla om att göra undantagsfall om att låta mannen vara registerledare och få hela försörjningsstödet. De vill att kvinnan ska kunna få ut pengarna eller att de ska dela lika i många fall eftersom kvinnan oftast har merparten av ansvaret för barnen. Respondenten förklarar vidare hur de framställt nya rutiner för hur socialsekreterare ska hantera ärende där de får misstanke om att det förekommer våld och att detta kan ha stor betydelse för framför allt det ekonomiska våldet. Genom att ta hänsyn till den yrkesverksammas kunskaper i relation till klientens utsatta position kan nya arbetssätt utvecklas likt detta (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Exempelvis vilken dynamik som uppstår i mötet med båda parter eller i enrum med kvinnan.

Så har vi tillsammans med socialsekreterarna skrivit rutiner för hur man ska ställa frågor, vilka frågor man ska ställa och att det är viktigt att om det är en parrelation att man ber exempelvis mannen gå ut ifrån rummet för att man ska ställa frågor om våld. (Intervjuperson 4)

Respondentens svar tyder på en medvetenhet i arbetet och kan tolkas som att arbetssättet indirekt motverkar genusorättvisor. Payne (2014) menar att de professionella inom socialtjänsten bör ta hänsyn till de sociala konstruktioner som finns i samhället som lägger omsorgsansvaret på kvinnan för att på så sätt arbeta mot systemskapande.

5.2 Kvinnors utsatthet

Under denna huvudkategori presenteras det material som beskriver kvinnors utsatthet utifrån respondenternas arbete med ekonomiskt våld. Det bör nämnas att kvinnors upplevelse av hjälpinsatserna på socialtjänsten står till grund för hur insatserna är utformade och med tanke på detta anser vi att denna del är relevant för ämnet.

5.2.1. Skuld och skam

Det finns en stor skuld och skam för många av de våldsutsatta och det är inte ovanligt att kvinnorna inte vill gå till socialtjänsten för att de skäms. Ekonomiskt våld skapar mycket skam och flera av respondenterna förklarar att detta inte alls är ovanligt. En av dem betonar att det blir en form av dubbel utsatthet för kvinnorna. Detta kan liknas vid att det finns stereotypa föreställningar om hur en kvinna ska vara (Hirdman, 1988). Genussystemet kan användas för att förstå kvinnors utsatthet och vilka förväntningar som finns på kvinnan i förhållande till de mönster som finns i samhället, som att mäns våld mot kvinnor är en utbredd problematik.

Först blir du utsatt i ditt förhållande, du blir fråntagen din ekonomiska självständighet och sen blir du skuldbelagd kanske för du kommer till socialtjänsten och blir ifrågasatt varför man inte ger sina barn ordentligt mat eller varför inte barnen har ordentliga kläder för årstiden. (Intervjuperson 4)

Citatet tyder på att socialsekreteraren har en förståelse till varför kvinnor är socialt utsatta då de söker sig till socialtjänsten samt hur stor inverkan den ekonomiska situationen kan ha i förhållande till detta. Tolman (2011) menar att våldsutsatta kvinnors ekonomiska välbefinnande påverkas. I en av intervjuerna menar respondenten att det kan vara en stor påfrestning att vara skuldsatt eller att inte ha tillräckligt med pengar och detta påverkar den utsattas hälsa i en negativ bemärkelse. Situationen påverkar kvinnans hälsa i form av ångest och oro kring ekonomin. Respondenten beskriver även att det finns en stor tabu kring att vara våldsutsatt i kombination med att vara förälder för att man inte kan skydda sina barn i tillräcklig utsträckning. Att kvinnan i detta fall känner stor skam utifrån att hon inte lever upp till samhällets förväntningar av hur en mor tar hand om sina barn kan liknas vid de föreställningar och förväntningar som Hirdman (1988) uppger skapar ett genussystem. En av intervjupersonerna beskriver vikten i att fånga upp dessa kvinnor så fort de vågar ta steget att

söka hjälp. Detta kan vi även se i tidigare forskning där det visat sig vara viktigt att fånga upp kvinnorna tidigt i processen och ha kunskap om detta för att inte tappa kontakten när de vågat söka hjälp (Ekström 2016). Intervjupersonen beskriver att de våldsutsatta kvinnorna är så pass ambivalenta att de kan få skuld känslor redan när de tagit första steget att ta kontakt med socialtjänsten och att det då är viktigt att fånga upp dem så fort de ringer eller kommer dit. Detta menar även feministisk praktikteori är viktigt att uppmärksamma. Anledningen till skuld känslorna kan vara påtryckningar från närmsta nätverket att hålla samman familjen. Därav är det viktigt att socialsekreterarna fångar upp kvinnan och förklarar för henne vilken hjälp hon kan få.

5.2.2. Självständighet

Intervjupersonerna är eniga om att det ställs mycket krav på kvinnor i denna utsatta situation. För att klara av att komma vidare krävs en stor självständighet i samband med den hjälp som erbjuds. Exempelvis när det kommer till att bli placerad på ett skyddat boende och en av intervjupersonerna säger följande:

Vi har ju egentligen bara lägenheter och sen försöker vi via vår stödinsats stötta upp men ofta kräver det att man är ganska självständig. (Intervjuperson 2)

I vissa fall kan kvinnorna ha väldigt lite erfarenhet av att vara självständiga och sköta ekonomin själva. Även ansökningar om olika bidrag kan vara något som de behöver göra. I dessa fall kan socialtjänsten behöva stötta upp med mer praktisk hjälp och förklara hur kvinnorna ska gå tillväga eller hjälpa dem hitta. I dessa fall är det enligt Ekström (2016) viktigt att ha insyn i de andra enheterna för att veta vilken fortsatt hjälp de kan ge kvinnan. Flera av respondenterna menar att de hänvisar vidare till budget- och skuldrådgivning vid mer praktiskt stöd och såsom att få hjälp att betala räkningar eller lägga upp en budget. En av respondenterna beskriver att de har en avdelning som kallas "stöd och behandlingsenhet" som kan hjälpa kvinnorna med mer praktiska saker som exempelvis att ansöka om ekonomiskt bistånd eller att ordna ett eget bankkort. En sådan enhet verkar dock vara sällsynt i andra kommuner. Denna enhet verkar underlätta för resterande enheter när det kommer till hjälpinsatser som de inte känner att de har tid att lägga fokus på. Dock kan det finnas för- och nackdelar med alla arbetssätt och som Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) förklarar

kan det vara svårt att överföra ett fungerande arbetssätt till en annan enhet. Det kan exempelvis finnas andra lösningar som passar bättre in i en annan verksamhet.

I andra kommuner väljer man att fokusera på behandling och information. De praktiska hjälpinsatserna finns inte hos just de handläggarna eller behandlarna som har hand om våld i nära relation-ärenden, kvinnorna hänvisas istället till andra instanser eller enheter inom socialtjänsten. Vi kan även se i tidigare forskning att det är viktigt för socialsekreterarna att ha kunskap om de stödinsatser som de hänvisar vidare till för att kvinnan inte ska känna sig lurad (Ekström 2016). Även Sanders (2014) beskriver hur hjälpinsatserna måste ske med säkerhet för att skydda våldsutsatta kvinnor. En av respondenterna beskriver att de våldsutsatta kvinnorna kan få information om vad som händer, att de har rätt att kontrollera sin egen ekonomi och att de inte är tvungna att skriva under papper eller redovisa vad de köper till mannen. Den praktiska hjälpen är däremot svårare att ge men de hänvisar ofta till ekonomiskt bistånd så att de kan hjälpa dem vidare med att exempelvis söka skuldsanering hos Kronofogden eller söka andra bidrag såsom bostadsbidrag eller underhållsstöd.

Självständighet kan vara problematiskt då det även finns fördelar med att låta kvinnan ta ansvar i samband med hjälpinsatserna. En intervjuperson förklarar hur de brukar uppmana kvinnan själv att själv vara aktiv när de kommer till de praktiska delarna då många våldsutsatta kvinnor levt i en relation där de inte tagit del av sådant över huvud taget. Om socialtjänsten kommer in och fortsätter göra saker åt dem blir de inte självständiga lika fort. Genussystemet (Hirdman 1988) kan användas för att förstå kvinnornas utsatthet och därmed även deras process för att bli självständiga igen. Genom att ha kunskap om hur kvinnans situation har sett ut i ett maktförhållande gentemot mannen som varit kontrollerande kan de också veta vilka hjälpinsatser som fungerar i dessa fall.

5.2.3. Rädslan för socialtjänsten

Socialtjänsten har som uppgift att informera kvinnor om vilka rättigheter de har för att de ska våga söka hjälp (Olufunmilayo, 2008). När arbetsbelastningen är för hög är informationsdelen en av arbetsuppgifterna som ofta påverkas (Ekström, 2016). Många kvinnor har föreställningar och fördomar om socialtjänsten och den största rädslan är att socialtjänsten ska ta barnen ifrån dem eller att man haft tidigare dåliga erfarenheter av socialtjänsten. Det framkommer i intervjuerna att det upplevs vara skamfyllt för en våldsutsatt kvinna att söka hjälp hos socialtjänsten för att kvinna har föreställningar om att framstå som en dålig förälder.

Detta kan även förstås utifrån Hirdmans (1988) tolkning om stereotypa föreställningar som finns i samhället om hur omsorgsansvaret ligger på kvinnan, snarare än på mannen. Det är av vikt för socialsekreteraren att ha detta i åtanke vid behandlande av våldsfall. Exempelvis kan socialsekreteraren ha insikt i vad det kan ha krävts av kvinnan att ta mod till sig för att söka hjälp och hur de blivit behandlade i sitt förhållande. Ulmestig och Eriksson (2016) påpekar även hur viktig upplevelsen av socialsekreteraren är på socialtjänsten för att kvinnan ska känna sig trygg. Flera av respondenterna beskriver hur rädda många utsatta kvinnor är för socialtjänsten. Det kan bero på att familjen haft tidigare kontakt med socialtjänsten och att den upplevelsen inte varit bra. Men den främsta anledningen är att de tror att socialtjänsten ska ta barnen ifrån dem om de vänder sig till dem.

Det är fortfarande väldigt stor föreställning kring det [att socialtjänsten ska ta barnen] Många är jätterädda för det. Det tror jag nästan är det främsta skälet till att man inte går till socialtjänsten faktiskt. (Intervjuperson 4)

En av respondenterna menar att ett stort problem kan vara att mannen skrämmer upp kvinnan genom att ljuga om hur socialtjänsten arbetar. En av respondenterna beskriver hur många kvinnor som inte är uppväxta i Sverige och kanske bara bott här i några år förlitar sig mycket på sin partner som ibland bott här längre. I dessa fall har partnern makten att tala om hur socialtjänsten arbetar och i många fall talas det illa om deras arbete. Om de skrämmer upp kvinnan vågar hon inte gå den vägen för att få hjälp.

Vi har hört väldigt många skräckexempel på vad socialtjänsten inte gör. Det är många som blir rädda och mycket är kopplat till barnen. (Intervjuperson 3)

I vissa fall är kvinnan inte intresserad av att komma i kontakt med socialtjänsten (SoS-rapport, 1998:6). När det kommer till anonymiteten är det många kvinnor som är rädda för att vända sig till socialtjänsten eftersom de måste identifiera sig där men det visar sig att ett fåtal kommuner tar detta i beaktning. Ekström (2016) menar att anonymiteten kan vara en viktig faktor för att en kvinna ska våga söka hjälp. Ett dilemma för socialtjänsten är som Lipsky (2010) beskriver det, är viljan att hjälpa men svårigheter att göra det utifrån den lagliga aspekten. Eftersom socialtjänsten är en myndighet som har dokumentationsskyldighet försvårar det för verksamheten att jobba med anonymitet. De flesta intervjupersonerna menar

att kvinnor som vill vara anonyma ofta vänder sig till kvinnojourer i första hand. Men två av dem benämner samtidigt att det finns möjlighet för anonyma möten även hos socialtjänsten i deras kommun. Respondenten menar att hos dem kan kvinnor få fem fria råd- och stödsamtal som inte är biståndsbedömda och inga journalanteckningar förs under tiden. Det viktiga är att kvinnan får komma dit och vara anonym.

5.3. Ansvar

Under denna huvudkategori kommer vår andra frågeställning att besvaras genom att vi presenterar materialet som påvisar vem som tar ansvaret för kvinnor som utsatts för ekonomiskt våld och hur det kan skilja sig åt i de olika kommunerna.

5.3.1. Hjälpsatser

Ekström (2016) betonar att även om socialtjänsten har ansvar att hjälpa utsatta kvinnor, är även kvinnojourers arbete väsentligt. Vad socialtjänsten kan bistå med ser olika ut från kommun till kommun. Det övergripande insatserna som socialtjänsten ger är hjälp med skyddat boende och försörjningsstöd. Beroende på vad kommunen har för resurser kan de även hjälpa till med allt från det praktiska till stödsamtal. Enstaka socialtjänster erbjuder behandlande samtal för kvinnor och barn som varit utsatta men kan hänvisa till andra instanser eller bevilja en insats med uppdrag till uppdragstagare. En av respondenterna beskriver hur de ofta tar hjälp av ekonomiskt bistånd som kan ge information om vad som gäller med försörjningsstödet. Detta för att kvinnan ska få rätt information om vad hon kan få hjälp med samt inte kan få hjälp med. De hänvisar även till andra yrkesprofessioner såsom advokater vid exempelvis bodelning och upplever att det är ett bra sätt att hjälpa kvinnan vidare.

Kvinnojouren fungerar många gånger som en länk mellan socialtjänst och våldsutsatta kvinnor (SoS-rapport, 1998:6). I vissa fall där socialtjänsten kommer till korta hänvisas kvinnorna till kvinnojour för att få vidare hjälp. I andra fall kan det handla om det praktiska så som att lösa boende, eller enbart ett utbyte av erfarenheter mellan kvinnojour och socialtjänst.

Det finns ju en kvinnojour här också som man kan gå och prata med och man kan ju alltid uppmana dem att gå dit och liksom se om de har möjlighet att hjälpa till. (Intervjuperson 2)

En intervjuperson beskriver hur de samarbetar med flera kvinnojourer beroende på om det gäller en intern eller extern placering. Ibland behöver de hjälp med placeringar och ibland hör kvinnojouren av sig när de hjälper kvinnan att kontakta socialtjänsten. Respondenten menar att erfarenhetsutbytet är viktigt när man behöver tips inom något särskilt område där den ena parten har mer kunskap. Till skillnad från socialtjänsten är det emotionella stödet något som kvinnojouren lägger mycket resurser vid. Intervjupersonen från kvinnojouren beskriver hur det kan se ut i ett första möte.

Ett första möte behövs det nästan 1,5 timme för att man ska komma någonstans. Man säger så lite och det finns så mycket bakom. Någonstans måste det finnas någon som lyssnar på något annat sätt. Det är det man känner som inte riktigt finns i socialtjänsten för att inte tiden finns där. Jag tror att människorna är lika bra på det och fullt kompetenta och vill och alltihopa. (Intervjuperson 1)

Detta citat påvisar vikten av bemötandet vid det första mötet mellan den yrkesverksamma och kvinnan. Enligt den feministiska praktikteorin är det socialtjänstens uppgift att försöka förstå dessa kvinnors situationer och därmed hjälpa dem att fatta beslut gällande den. Eftersom bristande resurser och ett begränsat handlingsutrymme är vanligt inom socialtjänsten kan det första mötet vara avgörande för den hjälp kvinnan får. Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) är det viktigt för socialsekreteraren att inneha kunskap och att sträva efter kunskap för att förenkla handlingsprocessen och inge trygghet i bemötandet.

5.3.2. Olika från kommun till kommun

Arbetet med våld i nära relation och ekonomiskt våld ser olika ut i varje kommun. Några av intervjupersonerna menade att de kommit långt i arbetet och att det särskilt utvecklats mycket på senare år. En del intervjupersoner beskriver att arbetet funnits med sedan en lång tid tillbaka men att kunskap behöver spridas för att uppmärksamma och hjälpa utsatta kvinnor. Det är även olika hur olika socialtjänster och våldsteamet är utformat. Detta är även något som Ekström (2016) tar upp i sin studie då detta är något som varierar från kommun till kommun. Stödet som kvinnan erbjuds ser även olika ut beroende på hur organisationen är uppbyggd. I denna studie framkommer även att samarbetet mellan avdelningar är en viktig aspekt för ett fungerande gemensamt arbete med våldsutsatta. I en intervju med en

socialsekreterare i en mindre kommun framkommer att arbetet kan vara effektivare i en mindre kommun där man exempelvis sitter i samma byggnad eller känner till varandras fall. I sådana fall blir det lättare för handläggare på andra avdelningar som upptäcker att det förekommer våld i nära relation att koppla till den som är ansvarig. Svensson, Johnsson & Laanemets menar att det främjar arbetet om socialsekreterare är intresserade av att lära sig mer om andra områden inom socialtjänsten för att kunskapen ska spridas. Att sträva efter kunskap förenklar arbetet och inger trygghet för handläggarna i mötet med klienterna (2008).

5.3.3. Kvinnojouren; stor ideell verksamhet

Många av intervjupersonerna tyckte att det fanns ett etablerat och bra samarbete med kvinnojouren i deras kommun. De tyckte även att kvinnojouren är ett bra komplement till socialtjänsten och att de har möjlighet att hjälpa till med en del saker som inte socialtjänsten kan göra. En av intervjupersonerna beskriver att de kan ha fler stödsamtal och att kvinnan kan komma dit och vara anonym och prata om sin situation innan de vågar ta steget till socialtjänsten. Vidare beskrivs hur kvinnojouren kan ge stöd med matkassar och sociala aktiviteter vilket socialtjänsten uppskattar väldigt mycket. I en del kommuner är samarbetet inte lika etablerat och regelbunden kontakt är inte lika kontinuerlig. En intervjuperson beskriver hur de tidigare haft regelbundna träffar med kvinnojouren men att det avtar ibland. De samarbetar mestadels när ett ärende kommer upp och hänvisar till varandra beroende på var det finns ett ledigt skyddat boende. En annan intervjuperson som arbetar i ett våld i nära relation-team beskriver att samarbetet på hela socialtjänsten är något som fungerar bra i deras kommun.

Vi finns ju till för hela förvaltningen. Vi finns till för hela kommunen. Vi finns också till som ett stöd och som en resurs för andra handläggare som jobbar på barn och ungdom eller på vuxen. (Intervjuperson 6)

Ovanstående citat är ett exempel på hur kommunen i fråga utvärderat och utvecklat sin verksamhet för att hjälpa våldsutsatta kvinnor på bästa sätt i samarbetet mellan instanser. I mindre kommuner finns ibland heller ingen kvinnojour att tillgå, men i de flesta kommuner är det en stor organiserad verksamhet som socialtjänsten tar mycket hjälp av. Detta beror dels på vilka resurser i samhället som kommunen väljer att prioritera rent ekonomiskt. Utifrån våra intervjuer hade de flesta en etablerad kvinnojour att samarbeta med där det även fanns några

få anställda som kunde ta ut lön eftersom kommunen valt att bidra med pengar till verksamheten. Sett till Hirdmans genussystem kan detta påverkas av stereotypa föreställningar i samhället om vilka utsatta grupper som prioriteras. Våld mot kvinnor kan ses som en "kvinnofråga" och prioriteras därmed inte i lika stor utsträckning som andra frågor. Feministisk praktikteori i kan användas inom socialtjänsten för att motarbeta mäns våld mot kvinnor och för att prioritera kvinnofrågor.

Kommunerna har ett stort ansvar för att få jourerna att leva och utföra ett kvalitativt arbete. Sen tänker jag nog inte att kommunerna ska vara huvudman, då har vi direkt de här hierarkierna. Det är politiskt styrt och då finns det inte lika stor frihet för jouren och det finns mycket krav samtidigt som jag tänker att de också måste ha krav på sig. (Intervjuperson 3)

Citatet kan problematiseras med hjälp av Lipskys teori om gräsrotsbyråkraterna och dess handlingsutrymme. Då Lipsky menar att lagar och riktlinjer kan bidra till att handlingsutrymmet begränsas. Det skulle kunna tyda på att det är positivt med ideella insatser så som kvinnojouren då de kan styra över sina hjälpinsatser och prioritera på ett annat sätt. Alla intervjupersoner är eniga om att samarbetet med kvinnojouren är väsentligt. En vanlig rutin är att socialtjänsten skickar en genomförandeplan till jouren vid samverkan så att de vet vad som kvinnan behöver hjälp med när hon kommer till deras skyddade boende. Det ställs krav på jourerna att dokumentera för att sedan kunna återkoppla till socialtjänsten vad som hänt med ärendet. En intervjuperson på socialtjänsten menar att viljan finns att lägga mer tid på att sitta ner och prata med kvinnorna och vara mer behjälpliga men att det är begränsat med resurser och att tiden inte räcker till. Däremot finns en ständig kommunikation med den berörda kvinnojouren och de upplever att samarbetet fungerar som bäst då.

Samarbetet med utomstående organisationer är viktigt och det är av stor betydelse att socialsekreterarna har insyn i kvinnojourens verksamhet och vice versa. Det är av vikt att lägga tid på samarbetet för att kvinnan ska få rätt stöd (Ekström, 2016). Även om det kan vara flera mil mellan en socialtjänst och en kvinnojour krävs ett nära samarbete och en kontinuerlig kontakt beskriver flera av intervjupersonerna. De förklarar att det finns en skillnad mellan de kvinnojouren med få anställda och de som har personal dygnet runt där det ingår fler stödinsatser. En intervjuperson berättar om sina framtidsvisioner och hur hon skulle önska att arbetet egentligen såg ut i hennes drömvärld. Den här intervjupersonen menade att ansvaret borde ligga hos socialtjänsten och att kvinnojouren endast finns för att de måste.

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt är samhället under ständig utveckling och sociala problem i samhället förändras. Sett till det intervjupersonen beskriver finns en strävan om att utveckla ett förlegat tankesätt hos socialtjänsten i takt med samhällsförändringar.

Intervjupersonen menar att roten till problemet bör tas itu med och syftar till att våldsutövaren är problemet.

Alltså vi är snart inne på 2019, jag tänker någonstans såhär men vad är problemet? Jag tänker att kvinnojourer finns för att de måste finnas men i min framtidsvision så ska vi inte ha kvinnojourer utan då ska vi plocka ut de som utövar våldet, de ska plockas ut från hemmet så ska den som sköter sig få vara kvar hemma. (Intervjuperson 4)

Intervjupersonen uttrycker en tydlig missnöjdhet över hur situationen ser ut och feministisk praktikteori kan användas för att beskriva detta närmre. Bland annat beskriver Payne (2014) hur socialtjänsten måste beakta omsorgsetiken och att kvinnan oftast bär och förväntas bära omsorgsansvaret om det finns barn inblandade. I citatet från intervjupersonen uttrycks en önskan om hur kvinnan och barnen borde vara de som får ha kvar sin trygghet och att våldsutövaren är den som borde förflyttas därifrån. Detta kan ses som en orättvisa där även feministisk praktikteori kan användas för att motverka denna. Intervjupersonen på kvinnojouren anser inte heller att kvinnojourer borde finnas utan att ansvaret borde ligga hos socialtjänsten eftersom det är utsatta människor och brottsoffer som de handskas med. Sanders (2014) beskriver hur engagemang som främjar jämställdhet inte borde ignoreras men de hjälpinsatser som finns bör utvecklas för att öka säkerheten för våldutsatta kvinnor.

6. Diskussion

Under detta avsnitt redovisas resultatdiskussion där studiens frågeställning och syfte kommer att diskuteras och problematiseras sett till problemformulering och tidigare forskning. Det förs även en teoridiskussion och en metoddiskussion om användandet av de valda teorierna och begreppen, samt den valda metoden för uppsatsen.

6.1. Resultatdiskussion

Utifrån vår första frågeställning "Hur ser socialtjänstens arbete med kvinnor som är/har varit utsatta för ekonomiskt våld ut?" upplever vi att vi fått en insyn i hur arbetet med ekonomiskt

våld i nära relation ser ut i olika kommuner. Däremot är vår studie begränsad till sju olika kommuner vilket inte är tillräckligt för ett övergripande svar på hur socialtjänster i allmänhet arbetar med denna problematik. Vi ser vissa likheter i hur socialarbetare tar sig an dessa fall men vi ser även skillnader. Beroende på storleken på kommunerna samt hur mycket de valt att satsa på förebyggande arbete mot våld i nära relation är avgörande för hur arbetet ser ut. Det finns heller inga generella riktlinjer för arbetets gång. Det är istället varje kommun för sig som utformar dessa riktlinjer vilket kan vara en förklaring till varför arbetsätten skiljer sig åt. En annan aspekt kan vara skillnader i kunskap och erfarenheter hos socialsekreterarna och hur de tolkar situationen. Det är trots allt deras bedömning som i många fall är avgörande för kvinnans framtid i de fall hon tar kontakt med socialtjänsten. En förbättringsmöjlighet för ökad kunskap i ämnet kan vara att det redan i socionomutbildningen ges mer utrymme för ämnet våld i nära relation för att på så sätt säkerställa att socionomer har en grundläggande kunskap i vad våld i nära relation faktiskt innebär. Därutöver behöver vidareutbildning inom området erbjudas via arbetsplatsen.

Vår andra frågeställning är ”Vem tar i praktiken ansvar för kvinnor som är eller har blivit utsatta för ekonomiskt våld, enligt respondenterna?”. Det är tydligt att socialtjänsten är de som bär ansvaret enligt lag men det framkommer inte lika tydligt vem det är som tar det faktiska ansvaret. Både socialtjänsten och kvinnojouren är de stora aktörerna när det kommer till hjälpinsatser för dessa kvinnor. Kvinnojouren är en etablerad organisation i många kommuner och gör en stor del av arbetet med våldsutsatta kvinnor och de flesta respondenterna anser att jourerna är ett bra komplement till socialtjänsten. Både socialtjänsten och kvinnojouren tar ansvar för våldsutsatta kvinnor men det ser väldigt olika ut från kommun till kommun hur ansvaret är uppdelat men i de flesta fall finns en etablerad samverkan. Vi drar slutsatsen om att kvinnojouren fortfarande är en betydande aktör i samhället vilket indikerar på att socialtjänsten i vissa fall brister i sitt ansvar.

Resultatet visar att arbetet med våld i nära relation uppmärksammas mer under senare tid men att det fortfarande finns mycket kvar att utveckla. Ekonomiskt våld är dock något som alla intervjupersoner tycker borde uppmärksammas mer och den allmänna kunskapen kring ämnet borde synliggöras för att göra kvinnor medvetna om vad de utsätts för och därmed våga söka hjälp. Utifrån intervjuerna visar det sig att det finns kunskapsluckor inom ämnet bland annat gällande hur myndigheten bidrar till ekonomiskt våld och vad de kan göra för att minska detta. I endast fåtalet kommuner delas försörjningsstödet lika mellan kvinnan och mannen och i de flesta kommuner delas pengarna ut endast till mannen. Enligt vår uppfattning

verkar det vara något som fortlöper och hur kvinnan påverkas av detta arbetssätt är något handläggare inte alltid reflekterar över. En del av intervjupersonerna kände till denna problematik men kunde inte svara på varför detta fortfarande implementerades. Något att problematisera är hur myndigheterna ovetandes fortsatt bidrar till att det ekonomiska våldet fortgår genom att inte se över sina riktlinjer inom sin egna organisation. Att mannen automatiskt registreras som "akt-" eller "registerledare" känns förlegat och bör förändras. Respondenterna som ändå uppmärksammat problemet menar att det är ett politiskt beslut och att det inte finns något de på egen hand kan göra. Vi menar att eftersom det inte finns någon lagbestämmelse om att mannen ska stå som aktledare är det enbart en ändring i kommunala riktlinjer för hur arbetet ska se ut. Socialsekreterare kan bidra med sin kunskap och upplysa utskott och nämnder om hur arbetet kan förbättras för att minska det ekonomiska våldet, vilket i sin tur förhoppningsvis leder till förändring.

Utifrån analysen och genom tidigare forskning kan vi se att socialtjänsten borde arbeta mer för utsatta kvinnor då det finns tydlig beskrivning i socialtjänstlagen kring detta. Trots att ekonomiskt våld blivit mer etablerat med våld i nära relation-team som arbetar med frågan finns fortfarande en bristande kunskap och förståelse hos de socialtjänster vi intervjuat. Med detta vill vi inte förminska det arbetet som socialtjänsterna i denna studie faktiskt gör. Det vi menar är att det finns möjlighet till att förbättra arbetet i takt med den utveckling som sker i samhället. Några av intervjupersonerna visade på en förståelse kring problematiken och att det finns mycket kvar att förändra för att hjälpa våldsutsatta kvinnor. De benämnde då även hur våldsutövare, män i detta fall, är grunden till problemet och att det är nödvändigt att utveckla arbetet med dem för att komma åt roten till problemet. Flera av respondenterna i denna studie anser sig vara nöjda med arbetet och att de vet vilket stöd och vilken hjälp våldsutsatta kvinnor behöver. Samtidigt visar tidigare forskning att så inte är fallet. Avslutningsvis menar vi att studiens frågeställningar är besvarade och att studiens syfte är uppnått. Studien kommer förhoppningsvis att bidra med nya perspektiv till socialsekreterare som arbetar med kvinnor som är eller har varit utsatta för ekonomiskt våld.

6.2. Teoridiskussion

Användningen av teorin i studien har spelat roll för att få en förståelse för hur arbetet med ekonomiskt våld ser ut och vem som tar ansvar för våldsutsatta kvinnor. Våra huvudteman är ekonomiskt våld, kvinnors utsatthet och ansvar. Utifrån dessa kan vi se flertalet kopplingar till våra valda teorier, socialkonstruktivism och genussystem. Enligt socialkonstruktivismen och

genussystem är våldet ett strukturellt problem som är skapat av sociala konstruktioner. Sett till det ekonomiska våldet är maktaspekten en viktig faktor. Mannen har ett maktövertag över kvinnan ekonomiskt vilket spelar stor roll för om kvinnan lämnar eller inte. Den ekonomiska makt som mannen erhåller i dessa förhållanden är känt i arbetet med våld i nära relation. Socialsekreterarna nämner i intervjuerna att det många gånger är genom den ekonomiska makten som mannen lyckas ha kvinnan kvar i förhållandet. Även efter att kvinnan har lämnat är detta ett användbart maktövertag för att försvåra för kvinnan att etablera ekonomisk självständighet. Maktövertaget mannen har över kvinnan är något som Hirdman (1988) belyser och något som socialtjänsten måste beakta i handläggning av ärenden då kvinnan ofta kan känna sig underordnad. En generell upplevelse av underordning i möte mellan handläggare och klient belyses även i tidigare forskning. Kvinnan känner ofta påtryckningar från samhället och det närmaste nätverket om att upprätthålla ett förhållande för familjens skull vilket gör det svårare för henne att lämna. I flera fall påverkas kvinnans beslut av att barnen kan riskera att fara illa exempelvis genom att hon inte kan ge dem det de behöver ekonomiskt sett och grundläggande behov såsom boende, mat och kläder. Det framkommer även i resultatet att det finns en allmän föreställning i samhället om att kvinnan kan förlora sina barn om hon söker hjälp. Arbetet som socialtjänsten utför bör beakta bakomliggande faktorer till varför vissa kvinnor inte är samarbetsvilliga, exempelvis vid frågan om anonymitet eller kring varför rädslan för socialtjänsten finns. Feministisk praktikteori kan användas inom socialtjänsten för att prioritera kvinnofrågor och ta hänsyn till kvinnors ställning i samhället kontra mäns. Det är även viktigt för yrkesverksamma att känna till de faktorer som har inverkan på utgången i dessa fall. Ekonomiskt våld innebär ett maktövertag som kan spela stor roll för om kvinnan över huvud taget söker hjälp eller ej.

6.3. Metoddiskussion

Den metod som valdes för att besvara uppsatsens syfte och vår frågeställning var semi-strukturerade kvalitativa intervjuer. Eftersom vårt syfte ämnade att försöka förstå hur arbetet med ekonomiskt våld ser ut valde vi en hermeneutisk ansats. Thomassen (2007) beskriver att denna ansats som förståelse är användbar och av vikt inom socialt arbete för att se intervjupersonernas olika perspektiv. Vi har båda erfarenhet av socialt arbete via praktiken men även utanför studierna vilket kan ha inverkan på hur svaren från respondenterna tolkats. Vi skrev även vår B-uppsats i ämnet våld i nära relation vilket gav oss en bredare utgångspunkt till att driva fortsatt forskning om ekonomiskt våld. Genom att på förhand

besitta kunskap till en del om hur socialtjänsten arbetar och hur arbetet med våld i nära relation ser ut har det påverkat utformningen av intervjufrågor samt förståelsen för det insamlade materialet. För att undvika missförstånd försökte vi bekräfta de svar vi fick i under intervjuerna. Även följdfrågor ställdes då svaren kändes korta och behövde kompletteras dels för att öka förståelse men också för att öka tillförlitligheten (jmf Bryman 2016).

Intervjupersonerna hade liknande resonemang kring stora delar av intervjufrågorna vilket skapar en större trovärdighet av resultatet. Där svaren har skiljt sig åt har det ofta grundat sig i att kommunerna skiljt sig åt vad gäller storleken på kommunen. Detta tyder på att resultatet kan vad överförbart även i andra kommuner som vi inte haft möjlighet att intervjua.

6.4. Förslag på vidare forskning

Under vår uppsatsprocess har vi diskuterat flera ämnen som hade varit av intresse att utforska vidare. Redan i början av intervjuerna framkom problematiken kring att försörjningsstödet betalas ut direkt till mannen per automatik i de flesta kommuner. Ett fåtal av respondenterna var engagerade i frågan men de flesta visade inget större intresse av att förändra detta arbetssätt. Detta var något som vi inte kände till sedan tidigare och det är av intresse att forska vidare kring ämnet eftersom det uppfattas finnas en kunskapslucka. I sökandet av tidigare forskning förekom även forskning kring våld i nära relation när det kommer till äldre. Även detta verkar vara relativt okänt. Dels i vilken utsträckning partnervåld förekommer och hur socialtjänsten och exempelvis hemtjänsten arbetar med detta. Det som framkom gällande det ekonomiska våldet är att äldre ofta blir lurade på pengar av personer i sin närhet som inte behöver vara partnern, utan snarare barn och barnbarn eller andra nära relationer. Vi tror att detta är ett relativt outforskat område som hade varit givande att söka mer information om. En annan ingång i vidare forskning är att lyfta fokus från partnervåld gällande våld i nära relation generellt och gå närmre in på hur våld mellan andra nära relationer kan se ut.

7. Referenser

- Bryman, A. (2016) *Samhällsvetenskapliga Metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber.
- Ekström, V. (2018). Carriers of the troublesome violence – the social services' support for female victims of domestic violence. I *European Journal of Social Work*, 21:1, 61-73.
- Franzén, M. (2010). I fråga om makt. Diskurser, resurser, kontexter. I Ted Goldberg (Red.), *Samhällsproblem*. (s. 85-121). Lund: Studentlitteratur AB.
- Gilje, N. & Grimen, H. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. 3 uppl. Göteborg: Daidalos.
- Graneheim, U.H., Lundman, B. (2003). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. I *Nurse education today* (2004) 24, 105-112.
- Hirdman, Y. (1988). Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 1988:3(49-63).
- Holmberg, C. & Bender, C. (1998). *Våld mot kvinnor - män i kris: en kartläggning av verksamheten på sju kvinnojourer och tre mansjourer 1997*. Stockholm: Socialstyr.
- Isdal, P. (2001) *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi: att låta en värld öppna sig*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation.
- Ljungwald, C. (2010) The Emergence of Crime Victims as a Target Group in the Swedish Social Services Act. I *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* Volume 11, 2010 - Issue 2, 170-188.
- Nationellt centrum för kvinnofrid.
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>
[Hämtad: 181014]

Olufunmilayo, I., F. (2008). "Economic Violence To Women and Girls: Is It Receiving the Necessary Attention?" I *Trauma, Violence, & Abuse*. Vol.9(3), pp.167-177.

Payne, M. (2014). *Modern social work theory*. 4. ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Regeringen (2006) Att ta ansvar för sina insatser - Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. SOU 2006:65. Stockholm.

Regeringen (2016) En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor Utdrag (kapitel 5, sid 109-155) ur Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid Skr. 2016/17:10

https://www.regeringen.se/49d3d6/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor_utdrag-ur-skr.-2016_17_10.pdf [Hämtad: 181220]

Regeringen (2018) Mer om jämställdhetspolitikens mål.

<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/> [Hämtad: 181031]

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.

<https://www.roks.se/har-finns-kunskap/ta-makten-over-kvinnans-ekonomi> [Hämtad: 181029]

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.

<https://www.roks.se/sites/default/files/2018-10/Roks%20VP%202019.pdf> [Hämtad: 181029]

Sanders, C.K. (2014). Economic Abuse in the Lives of Women Abused by an Intimate Partner, A Qualitative Study. *I Sage Journals* 2015, Volume 21 - issue 1, 3-29.

Searle, J. R. (1999). *Konstruktionen av den sociala verkligheten*. Göteborg: Daidalos

SFS 2018:1894. Socialtjänstlag (2001:453). Stockholm: Socialdepartementet

Socialstyrelsen. Öppna jämförelser 2018 - Våld i nära relationer.

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20967/2018-6-8.pdf> [Hämtad: 181014]

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2017). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Enskede: TBP.

Svensson, K. (2007). Victim Support in a Changing Welfare State. *I Social work and society international online journal* 2007, Volume 5 no.2 - 123-134.

Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1 uppl. Malmö: Gleerups utbildning.

Tolman, R.M. (2011). Impact of Intimate Partner Violence on Economic Well-Being. *I Center for financial security*, CFS Research Brief 2011-5.1.

UKÄ (2015). Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning. Rapport 2015:25.

<http://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e4cb3/1487841874281/rapport-2015-12-01-manskliga-rattigheter.pdf> [Hämtad: 181227]

Ulmestig, R. & Eriksson, M. (2016). Financial consequences of leaving violent men – women survivors of domestic violence and the social assistance system in Sweden. *I European Journal of Social Work*, volume 20, 2017 - Issue 4.

Ulmestig, R. & Eriksson, M. (red.) (2018). *Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relationer*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.

Ulmestig, R. & Panican, A. (2015). Socialt medborgarskap och möjligheten till ett självständigt liv - ekonomiskt bistånd för kvinnor som har lämnat en våldsam partner. *I Socialvetenskaplig tidskrift* 2015:3–4.

Ulmestig, R. (red.) (2018). *I Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relationer*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2011). God forskningssed.

<https://www.vr.se/analys-och-uppdrag/vi-analyserar-och-utvarderar/alla-publikationer/publikationer/2017-08-29-god-forskningssed.html> [Hämtad: 181031]

Wenneberg, Søren Barlebo (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Bilaga A – Informationsbrev och samtyckesblankett

Hej!

Vi är två socionomstudenter som skriver en C-uppsats i ämnet ekonomiskt våld. Syftet med denna studie är att synliggöra och kartlägga hur arbetet med ekonomiskt våld ser ut på kvinnojourer respektive socialtjänsten. Vi anser att intervjuer med yrkesverksamma med erfarenhet av våld i nära relation och ekonomiskt våld är relevant för denna undersökning.

Vi undrar därför om du kan tänka dig att delta i denna studie om ekonomiskt våld.

Uppgifterna kommer behandlas med konfidentialitet och alla deltagare i studien kommer att avidentifieras. När uppsatsen är färdigställd kommer den att publiceras i en databas. Att delta i den här studien är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan. Har du funderingar gällande studien är du välkommen att höra av dig via mail eller telefon till någon av oss studenter eller till vår handledare.

Genom att underteckna denna blankett samtycker jag till att delta på en intervju.

2018 Växjö

Namnunderskrift: _____

Clara Andersson och Amerisa Lukac, studenter

Mail: ca222vy@student.lnu.se, al223vn@student.lnu.se

Telefonnummer: 073-361 06 43, 072-375 72 86

Anders Lundberg, handledare

Mail: anders.lundberg@lnu.se

Telefonnummer: 072-594 12 02

Bilaga B - Intervjuguide kvinnojouren

Bakgrund

- Vad har du för utbildning?
- Vad har du för arbetslivserfarenhet inom socialt arbete?
- Vad gör du i din nuvarande yrkesroll?
- Hur ser verksamheten ut?

Kvinnjouren

- Hur ser din erfarenhet med arbete med våld i nära relationer ut?
- Hur skulle du beskriva ekonomiskt våld?
- Hur arbetar ni på kvinnojouren med frågor kring ekonomiskt våld?
- Kan du beskriva ett typiskt fall där en kvinna utsatts för ekonomiskt våld?
- I vilken utsträckning förekommer ekonomiskt våld enligt kvinnojouren?
- Vilka problem ställs kvinnor som blivit utsatta för ekonomiskt våld inför?
- Hur får dessa kvinnor hjälp med att bli självständiga i sin ekonomi?
- Hur vanligt är det att kvinnor söker hjälp för endast ekonomiskt våld?
- Varför söker sig dessa kvinnorna till er verksamhet?
- Hur ofta är ekonomiskt våld en del av våldsutövningen hos de kvinnor ni möter?
- Vilka resurser skulle du säga att ni på kvinnojouren har för att arbeta med ekonomiskt våld?
- Anser du att ekonomiskt bör uppmärksammas mer som en egen våldsform?

Socialtjänsten

- Hur ser samarbetet med socialtjänsten ut? För- och nackdelar?
- Vad upplever ni att de våldutsatta kvinnorna inte får hjälp med hos socialtjänsten?
- Hur upplever du att ekonomiskt våld uppmärksammas i socialtjänstens arbete?
- Hur behöver det gemensamma arbetet utvecklas för att ge dessa kvinnor bästa möjliga stöd?

Avslutning

- Har du fler synpunkter kring ämnet som du tycker är viktiga att få med?

Bilaga C - Intervjuguide socialtjänsten

Bakgrund

- Vad har du för utbildning?
- Vad har du för arbetslivserfarenhet inom socialt arbete?
- Vad gör du i din nuvarande yrkesroll?
- Hur ser verksamheten ut?

Socialtjänsten

- Hur ser din erfarenhet med arbete med våld i nära relationer ut?
- Hur skulle du beskriva ekonomiskt våld?
- Hur arbetar ni på socialtjänsten med frågor kring ekonomiskt våld?
- Tar ni på socialtjänsten i beaktning att det finns olika typer av våldsformer?
- Anser du att ekonomiskt våld bör uppmärksammas mer som en egen våldsform?
- Hur ofta är ekonomiskt våld en del av våldsutövningen hos de kvinnor ni möter?
- Kan du beskriva ett typiskt fall där en kvinna utsatts för ekonomiskt våld?
- I vilken utsträckning förekommer ekonomiskt våld enligt socialtjänsten (din uppfattning)?
- Vilka problem upplever ni att kvinnor som blivit utsatta för ekonomiskt våld ställs inför?
- Hur får dessa kvinnor hjälp med att bli självständiga i sin ekonomi?
- Vilken kunskap och vilka resurser har ni på socialtjänsten för att arbeta med ekonomiskt våld?

Kvinnojouren

- Hur ser samarbetet med kvinnojouren ut? För- och nackdelar?
- Upplever ni att våldsutsatta kvinnor i första hand söker sig till socialtjänsten eller kvinnojouren och hur ser ni på detta? Varför tror ni att det är så?
- Vad upplever ni att de våldsutsatta kvinnorna å ena sidan får hjälp med och andra sidan inte får hjälp med hos socialtjänsten?
- Hur ser ni på utvecklingen med ett så kallat "våld i nära relation-team"?
- Hur behöver det gemensamma arbetet utvecklas för att ge dessa kvinnor bästa möjliga stöd?

Avslutning

- Har du fler synpunkter kring ämnet som du tycker är viktiga att få med?